

הקבצו

בית וועד לחניכי הישיבות
העוסקים בתורת מוהר"ן מברסלב זיע"א

דרכה של תורה

מאמר תורני בנושא ע"פ תורת מוהר"ן

שני אדרים - לשם מה?

ישר הוא מה שעולה בחזרה מלמטה למעלה. וכשמחברים אותם יחד, שש ועוד שש, עולה שתיים עשרה. ולכן השנה נחלקת לשניים; חורף וקיץ, שבכל אחד מהם ישנם ששה חודשים. החורף, מבטא את האור חוזר, שבו בו עיקר היגיעה היא מלמטה, ולכן גם בהנהגת הטבע אלו הם חודשים שדורשים המון יגיעה של חרישה וזריעה וכולי, והקיץ מבטא בעיקר את האור ישר, בו אנו מקבלים את השפע המוכן והמתוקן, ולכן גם בהנהגת הטבע, אלו הם החודשים בהם היבול צומח ופורח, הימים ארוכים והעולם שרוי באור.

כל אדם, נולד בחודש מסוים ושייך למזל מסוים, וגם לשבט מסוים. ולפי זה עיקר מהותו ואופיו ותכונותיו, וגם התפקיד שלו בעולם. ומתוך המכלול של כל האנשים, מתנהל עולם שלם, שבו מתבצע תהליך נפלא של בירור ותיקון. וגם בתוך כל אדם בעצמו ישנם י"ב כוחות הנפש, שמכוונים כנגד אותם מזלות וחודשים, והוא אמור להשתמש בכלם, ומתוך המכלול, הוא זוכה לברר ולתקן את עצמו.

חודש השלש עשרה

עד כאן התיאור של עולם הטבע. הטבע שברא ה' יתברך, ושבאמצעותו הוא מנהיג בדרך כלל את העולם. בהנהגת הטבע, יש מספרים ויש כללים, ולכל דבר יש את המקום שלו ואת הייעוד שלו, ורק כך הדברים יכולים להתנהל. אם המספרים משתבשים, אם זה באמצעות מלחמות, או באמצעות גלויות, או באמצעות תחרות ומחלוקת, או באמצעות פגמים ונפילות - התהליך הבריאי של העולם משתבש, וכל יושבי חוים החווה של שיבוש וחוסר נוחות.

אמרנו 'בדרך כלל' כי יש יוצא מן הכלל, ואלו הם הזמנים בהם לא האנשים הם אלו שמתכחשים לסדרי הטבע, אלא ההנהגה העליונה בוחרת לבטל אותה. זה קרה ביציאת מצרים וקריעת ים סוף, בהם כל כלי הטבע התבטלו והיו כלא היו. וזה קרה שוב ושוב לאורך ההיסטוריה, בכל פעם בהם זכינו לנסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע. באותם רגעים נמתקו כביכול כללי הטבע, והעולם התנהג בהנהגה שונה לחלוטין.

וזה קרה עוד פעם. כאשר חטאנו בחטא העגל, ולפי הכללים 'הטבעיים' של התורה (שמבוססים אף הם על המושך בעמוד ב' <<<

אחת לכמה שנים, השנה מתעברת. תחת שנים עשר חודשים, אנו מקבלים שלשה עשר, ומי שמקבל במתנה את אותו חודש נוסף, הוא חודש אדר. וכך אנו מקבלים שני פעמים חודש אדר, כשאת עיקר הפורים אנו חוגגים בחודש השני, ובאדר הראשון אנו חוגגים רק 'פורים קטן'. על פי הפשט, הסיבה לסדר הזה, הוא בכדי להשוות את שנת הלבנה לשנת החמה. בכל שנה שנת החמה יתירה על שנת הלבנה אחד-עשר יום, ולכן אחת לשנתיים או שלש, על פי סדר קבוע מראש, מוסיפים חודש ובכל משלימים את הפער. המטרה היא, לשמור על כך שחג המצות יחול תמיד בחודש האביב, ולא באמצע החורף. ולכן, מובן גם כן שהחודש המעובר הוא חודש אדר, שסמוך לחג הפסח.

על פי פנימיות, יש לכך משמעות הרבה יותר מהותית. העיבור נקרא בלשון חז"ל 'סוד העיבור', ורק הצדיקים הגדולים שבכל דור היו ראויים לעסוק בו. ראוי אם כן להבין מה הסוד הגדול שישנו בשנה מעוברת, והאם יש לכך משמעות מעשית עבורנו. בהקשר לזה ננסה גם להבין את השם 'עיבור', והאם זה קשור למושג 'עיבור' הידוע, שבו מתבצע תהליך ההכנה של העובר לפני לידתו.

[עניין העיבור מבואר בכמה מקומות בדברי רבינו, ביניהם: ליקוטי מוהר"ן סימן ל"ו וסימן ס"א, ובעוד כמה וכמה מקומות בליקוטי הלכות. דברינו להלן מתבססים בעיקר על מאמר אחד של מוהר"ן בליקוטי הלכות, חושן משפט הלכות די"ג.]

שנים-עשר חודש

השנה מורכבת משנים עשר חודשים, שהם כנגד שנים עשר שבטים, וכנגד שנים עשר מזלות. המספר שנים-עשר שחוזר על עצמו אינו במקרה, אלא יש בו משמעות מהותית. אנו יודעים ומאמינים ששנים עשר שבטים, הם שנים עשר דרכים והנהגות בעבודת ה', וכנגדם ישנם גם כן שנים עשר נוסחאות התפילה, כמבואר באר"ל. כמו כן כל אחד מהמזלות מבטא הנהגה אחרת, וכל אחד מהחודשים יש בו מהות שונה מחברו.

בשורש הדברים, הנהגת העולם שהיא הנהגת הטבע מבוססת בשורשה על ששת המידות הקדושות בהם ה' יתברך מנהיג את העולם, שהן: חסד גבורה תפארת נצח הוד ויסוד. בכל אחד מששת המידות יש אור ישר ואור חוזר; אור ישר הוא שפע שיורד מלמעלה למטה, ואור

דבר המערכת

מרבים בשמחה

הרבה תגובות נרגשות, קבלנו בעקבות הגליון הקודם.

חלק מהתגובות הנרגשות הגיעו בעקבות הופעתו מחדש של הגליון, לאחר זמן רב בה הוא פסק להופיע. וגם בעקבות המדורים החדשים והמרתקים שהחלו להופיע בו.

וחלק מהתגובות הנרגשות, הגיעו בעקבות הבשורה על מיזם החברות, שצובר תאוצה מחודש לחודש, ובמסגרתו מוקמים בזה אחר זה חברות של אברכים בכל אתר ואתר, שמתאספים יחד והופכים את החיפוש לרכוש משותף.

זאת הזדמנות להודות על המשוב החם, שבהחלט נותן כוחות וכמעט 'מכריח' את המערכת, להמשיך ולהתאמץ להוציא לאור עוד ועוד גליונות, למרות המאמץ הרב והדמים המרובים שהוא דורש, וכמובן להמשיך את המיזם הנפלא של חברות האברכים.

זאת הזדמנות גם להזמין, את כל מי שהרעיון קרוב ללבו, לעשות צעד אחד נוסף, כדי להתגייס למערכת הקדושה הזאת. מהו אותו צעד? 'חליט כל אחד בעצמו. אבל האפשרויות הם רבות וגם נצרכות.

בין האפשרויות: שליחת מאמרים, מכתבים, או סיפורים למערכת הגליון / סיוע טכני ופיזי בהפצתו / הקמת חבורה נוספת או סיוע בתחזוק של חבורה קיימת / הצטרפות לאחת החבורות / סיוע ממוני בהחזקת הגליון ו/או החבורות.

זו לא בקשה אלא הזמנה. יותר נוח ובוודאי הרבה יותר נעים, להמשיך ולהסתדר לבד כפי שהיה עד כה. לבד? מה פתאום לבד. בסייעתא דשמיא נפלאה, ובדרך ניסית לגמרי. רק ללא עזרת הציבור. אבל זה יהיה נכון ולא הוגן, שלא לפתוח את הפתח, ולהזמין אתכם להיות חלק מהעניין. אז עשינו את זה, ומאכן, 'חליט כל אחד אם וכמה הוא רוצה להיות מוזמן. ברצון, במזון או בטידחא.

מרבים בשמחה, והשנה בכפליים.

ובמקום להרגיש טוב עם ההזדמנות להרבות בשמחה, זה קצת מרגיז. כי מה רוצים ממני, ואיך אני יכול להיות בשמחה, ועוד להרבות. באיזה מכולת או טמבור מוכרים שמחה!?

לא בטוח שיש לנו תשובה. אבל תשאלו את אותם אברכים שכבר הצטרפו לאחת החבורות, ותשמעו מהם כמה מוד-השמחה שלהם התרומם מאז שזה קרה. תופתעו.

השמחה איננה בחוץ, אלא בפנים. נתת שמחה בלבי. ובשביל לפגוש את זה צריך לפתוח את הלב, ובשביל לפתוח את הלב, צריך בסך הכל חבר טוב או חברים טובים.

אם זה הכל, ומציעים לך, לא תקח!?

הקבצו

יו"ל ע"י ארגון 'הקבצו'

בראשות הרב ישראל מאיר גלינסקי

מנהל: אברהם לוי

לקבלת הגליון ולכל נושא: 053-314-8981

או בדוא"ל: hikavtzu@gmail.com

ששת היסודות הנזכרים (לעיל) הייתה אמורה להיות כליה. אז עלה משה רבינו, ומסר נפשו עבור עם ישראל, והוא הצליח לפעול שלא תהיה כליה. זאת ואמרת שהוא הצליח להביא למצב בו הכללים כביכול נמחקו, ותחתם התגלתה הנהגה אחרת, הנהגה של רחמים.

הנהגה הזאת נקראת 'שלוש עשרה' שעולה בגימטריא 'אחד', ולכן גם מידות הרחמים הם שלוש עשרה. המספר שלוש עשרה אומר, שמעל כל המערכת הטבעית, שמשועבדת לשנים עשר כללים, יש עוד כח, עליון יותר, שהוא זה שמנהיג את כל אותם הכוחות. ואמנם בדרך כלל, הוא בוחר להלביש את עצמו באותם כללים והנהגות הטבע, כולל גם הנהגות הטבע התורניות והרוחניות. אבל לפעמים הוא בוחר להתגלות בלי לבושים, ולבטל את כל הכללים.

חמה ולבנה

השאלה העיקרית היא כמובן: מהי הנהגה הנכונה יותר, האם זאת שאנו מכירים רוב הזמן, בה ה' יתברך בוחר להתלבש בדרכי הטבע, ולהנהיג אותנו באמצעות 'הכללים', או הנהגה שהתגלתה באותם זמנים מיוחדים, בהם ה' יתברך בחר לחוקק את חוקי הטבע ולהתגלות בעצמו כביכול. מה מצופה מיהודי בחייו, האם להתאים את עצמו לכללים החיצוניים, או לחפש את מה שמעל כל הכללים?

התשובה היא: שניהם יחד. כלומר, ה' יתברך לא ברא את העולם לחינם, וגם לא ברא את כללי הטבע והמזלות והחודשים - לחינם. יש לכל זה מטרה מאד מכוונת. והמטרה היא שנוכל להכיר את ה' יתברך בחוש ממש. אם לא היה לנו גוף, טבעי הנפש, עולם גשמי, והנהגת המזלות, לא היינו יכולים להכיר את ה'. ולכן ה' יתברך 'התלבש' בצורה מדויקת ביותר, בתוך כל התחפושות הזאת, כי באמצעות כל אלו, יש לנו אפשרות להכיר אותו בחוש.

החורף מאפשר לנו להכיר את ה' בצורה אחת, והקיץ בצורה שונה. כל תקופה וכל חודש במשך השנה, נותן לנו זווית אחרת, חושית ומעשית, באיזה גוון להכיר את ה'. כל חלק בגוף ובכוחות הנפש, מאפשר לנו עוד סוג של הכרה בה'. וגם כל מאורע, לטוב או למוטב, מספק לנו זווית נוספת של חיבור עם ה' יתברך. ולכן, אי אפשר בשום אופן להתעלם מכל אלו, ולנסות 'להתעלות' מעליהם, כי בכך אנו מוותרים על היכולת להכיר באמת את ה', ויש בכך אפילו בגידה חלילה, בתהליך שה' עשה במיוחד עבורנו.

אבל... וכאן מגיע האבל הגדול. אנו עלולים גם לטבוע בתוך כל המערכת הזאת, ולשכוח לשם מה היא נוצרה. ואז, תחת שכל אלו יהיו לבושים וכלים, בכדי להכיר את ה', הם יהפכו חלילה לכיסויים ולהסתרה בכלל על ה'. ולכן, אנו מוכרחים מידי פעם הצצה החוצה, למעלה מכל הכללים והלבושים כדי לזכות את האמת, שכל הסיפור הוא רק ה' יתברך והקשר אתו. רק אז אפשר לצלול בחזרה לתוך המערכת הנוקשה, ולחפש משם דווקא משם את הקשר הזה.

שנה מעוברת

הנהגה הראשונה, הנהגת הטבע והמזלות, משולה ללבנה. כי הלבנה, כמו העולם וכמו אנחנו, עוברת כל מיני מצבים ותהפוכות, חווה חוסר יציבות, ובכל מקרה היא חיוורת וחלשה. אין מה לעשות, כך נראה העולם וכך נראים החיים שלנו. מלאי תהפוכות וחוסר יציבות, ובאופן כללי אנחנו מאד חיוורים וחלשים מול כוחות הטבע הנוקשים והאימתניים. החמה, לעומת זאת, מבטאת הנהגה מאירה ויציבה, שהיא הנהגת הרחמים וההשגחה. כשהנהגה הזאת מופיעה, הכל טוב, מאיר ויציב.

עם ישראל מונה ללבנה, כי הוא מכניע את עצמו להנהגת ה', ולמטרה לשמה העולם נברא. אבל ואחת לשנתיים או שלוש, אנו מוכרחים לשלב ולמוזג בין שתי הנהגות, הלבנה והחמה. איננו משנים את עצמנו ולא מתחילים למנות לחמה, אבל כן מוסיפים חודש אחד, שבו מאפשרים לאור החמה לזרוח לתוך שנת הלבנה. חודש בו מאירה ההשגחה העליונה לתוך מערכת הטבע. החודש הזה, הוא החודש השלש-עשרה, שנותן כח לכל שנים עשר החודשים האחרים.

זה קורה באדר, דווקא באדר. חודש ניסן, הוא החודש הראשון, והוא הכי קרוב להנהגת החמה. זהו החודש בו היה ביטול הטבע, ובו אכן האביב זורח והכל מאיר. חודש אדר הוא החודש האחרון, הכי עמוק בטבע והכי רחוק מנסים. לכן המן ימ"ש כל כך שמח שעלה לו חודש אדר. אך החודש התהפך, ובתוך הטבע התגלתה ההשגחה. לכן, אין מתאים מחודש אדר להיות חודש מעובר. ולמה הוא נקרא 'מעובר', כי כמו העובר שהוא נסתר לגמרי וקיים לגמרי, כך הנהגת הרחמים היא נסתרת לגמרי אבל בעקבות חודש העיבור היא גם גלויה לגמרי.

לחיות את היום

דברים. אבל תמיד בסוף כשה הגיע למעשה, ראיתי רק את ההר הגדול שאני צריך לכבוש, את כמות העבודה הרחנית או הגשמית שזה דדרוש ממני, וייתרתי. וייתרתי לעצמי, והמשיחתי לדרוש בחיים ולסחוב אותם איך שהוא.

זה היה לפני שנה. יום חורפי וגשום, היה קר, מאוד קר. סחבתי את עצמי במעלה רחוב מנחת יצחק, לאחר דין ודברים מתיש עם בעל גמ"ח שהואיל בסופו של דבר להלוות לי סכום כסף שהייתי זקוק לו. וביחד עם הגשם והרוח, צלפה בי שוב ההרגשה הזו, המדכאת ומייאשת הזו, שהיא, אלה הם חיי ואין לי סיכוי לשנות את זה. כל שינוי, מצריך עבודה, עבודה קשה ולאורך זמן, ואין לי כוח לזה. וכך, מתחת למטרייה הגדולה, הרשיתי לדמעות לזרוח. כל אאנשים סביבי מיהרו לדרסם ספונים במעי ליהם, ואני בכיתי. בכיתי על החיים האלה, חיים 'בסדר', אבל לא בסדר בכלל.

ובורא עולם, אבא האהוב, ראה את דמעותיי וכאביי.

ישבתי באוטובוס ובהיתי בחלון, כשלתע, זמן שהאוטובוס מסתובב לכביש בגין, נחשפה לגד עיני פרסומת ענקית למעדן שוקולד חדש עם כיתוב באותיות ענק: "לחיות את הרגע". ופתאום הבנתי. הבנתי שבראשון, אני לא צריך לדאוג לעשירי, אני צריך לחיות את היום הזה. וביום הזה, אני לא צריך כסף ולא חסר לי כסף. כשאני רוצה להתחזק בהלכה, אני לא צריך לדאוג שלא אצליח לעמוד בקבלה שלי כל יום, אני צריך לחיות את הרגע ולבחור ההקפיד על מה שאני יכול באותו רגע. כשמציי עים לי עבודה, אני לא צריך לחשוב על האם זה סספיק לי או לא, אלא לחיות את הרגע ולהר ויח את מה שאני יכול עכשיו.

זה אולי מילים פשוטות, אבל אלו מילים ששינו את חיי, לגמרי. התקדמתי, בכל התחומים, למקומות שיכולתי רק לחלום עליהם. אבל אם תשאלו אותי איך התקדמתי, אני לא אדע לומר ככם. כי לא חשבת על איך אני מתקדם, חשבתי רק על הרגע. חייתי את הרגע, ומסתבר שה רבה רגעים, יוצרים שינוי גדול, הרבה מטרים יוצרים קילומטרים, והים מורכב ממיליארדי טיפות קטנות.

זה כלל גדול בעבודת השם שלא ישים לנגד עיניו כי אם אותו היום, הן בעסק פרנסה והן טרבותו צריך שלא יחשב מיום לחברו פנובא בפספס. וכן בעבודתו יתברך לא ישים לנגד עיניו כי אם אותו היום ואותו השעה.

כי פשרוצין לפני בעבודת ה', נדמה להאדם כאילו הוא מושא קבד, ואי אפשר לו לשא מושא קבד פזו. אבל פשיחשב שאין לו רק אותו היום, לא יהיה לו מושא כלל וגם שלא ידחה את עצמו מיום ליום, לאמר מחר אתחיל, מחר אתפלא בפניו ובכח פראוי, וכיצא פה בשאר העבודות, כי אין לאדם בעלמו כי אם אותו היום ואותו השעה שעומד בו, כי יום המחרת הוא עולם אחר לגמרי, היום אם בקולו תשמעו, היום יקא, והבן. (ליקוטי מוה"ר סימן ער"ב)

מכירים את הימים האלה שכלום לא הולך, שאתם מרגישים שהכול סוגר עליכם, שכלום לא מתקדם אימכם בחיים, לא ברוחניות ולא בגשמיות, שאתם סתם תקועים כבר שנים באותו מקום ולא מצליחים לזוז ממנו? זה היום שלי. בעצם, זה החיים שלי. חיים רגילים כאלה, לא מעניינים, לא מתקדמים, חיים שלא באמת מצליחים להיות משהו משמעותי.

כן, אני יודע שהמילים קצת קשות, אולי אפילו מבהילות אותכם. "מה קורה עם הבן אדם?", אתם בטח שואלים את עצמכם, "מה הוא רוצה מאיתנו?"

אממת היא שאני במקום אחר היום, אחר לגמרי, ואני חייב את השינוי הגדול הזה לפרסומת ממעדן שוקולד שהייתה מרוחה על בניין בשדרות בגין שברושלים, אבל בואו לא נקדים את המאוחר.

אתם צריכים להבין, יהיו אנשים שיגידו שחיי לא היו גרועים כמו שזה נשמע, אבל בשבילי הם היו יותר מגרועים. רצף של ימים שהרגתי שתי שאני לא עושה בהם כלום. זכיתי לשבת וללמוד כל היום באחד הכוללים החשובים במקום מגורי, נוות ביתי סיעה לפרנסת הבית המצומקת כשהיא משמשת כמורה מקצועית. מיותר לציין שכסף אף פעם לא היה לי בשפע. לא שאני מתלונן, אבל המירוץ אחר סגירת החודש התיש אותי נפשית. בראשון התחלתי לדאוג לעשירי, בעשירי לחמש עשרה, ובחמש עשרה דאגתי לחודש הבא. איכשהוא תמיד הייתי מסתדר, פה איזה מלגה לא צפויה, פה הלוואה בתנאים נוחים, בתכלס, בורא עולם בסוף תמיד דאג לי וסידר אותי. אבל זה לא העניין של הכסף שיש או אין, זה המירוץ הזה החודש לחודש שהתיש אותי. מידי פעם הצינו לי עבודות צדדיות, עריכה של ספר, מילוי מקום בחיידר, אף פעם לא לקחתי אותם. הייתי מחשב את הסכום שאקבל לעומת הסכום שאני צריך, ומבין שזה לא באמת הולך לעזור לי, וסירבתי.

רוחניות המצב לא היה טוב יותר. נכון, התיפללתי שלוש תפילות ביום, הקפדתי על קלה כקלה ועל חמורה כחמורה, למדתי כל היום, אבל הכול היה מאוד טכני, יבש, עם מעט רצון והרבה ייאוש. אני זוכר שיום אחד שמעתי שיחת חיזוק מאחד מרבני הכולל על החשיבות שבלימוד ההלכה, וזה ממש דיבר אליי. עד כדי כך דיבר אליי שיום למחרת החלטתי להוסיף עוד חצי שעת לימוד ביום, ולהקדיש אותה ללימוד הלכה למעשה. אל תהיו במתח, זה הפסיק אחרי יומיים. והסיבה היא אותה סיבה. תתאם ראיתי עד כמה אני לא יודע את ההלכה, על כמה דברים אני צריך להתחיל להקפיד, וזה ייאש אותי.

זו אולי דוגמה קטנה, אבל אלה היו חיי. רצייתי להתקדם ולהשתנות, רצייתי לעשות דברים דדשים, רצייתי להיכנס לתחום עריכת הספרים, בו חונן אותי בורא עולם בכישרון טבעי, להגדיל את הפרנסה, להתחדש, רצייתי הרבה

מעלת שיחת חברים [ב]

מבין ומרגיש שזה לא בזבוז זמן, עד כדי שכשאתה מדבר על שיחת חברים אתה אומר אולי היה עדיף בזמן הזה להתבודד, אז מאיפה זה באמת מגיעי שלהתבודד לא מורגש אצלך כבזבוז זמן.

התשובה היא שבמשך הזמן הבנת את חשיבות ההתבודדות, בין כשזה מאיר ובין כשלא מאיר, וממילא הדבר "חשוב בעיניך", ואתה מרגיש שפעלת בזה משהו ועשית בזה תיקון גדול. אם כך, אותו הדבר לגבי שיחת חברים, אם נבין שזה ממש חלק יסודי מעבודת ה', ושאי אפשר להחזיק מעמד באמת בעבודת ה' בלי שיחת חברים, כפי שדיברנו בפעם הקודמת, נבין שזה לא בזבוז זמן, ולא משנה כמה זה 'הצליח'.

נכון שבהתחלה קצת קשה, כי עדיין לא הורגלת לחשוב כך, אבל ברגע שאתה עושה לעצמך סדר בראש, ומבין היטב שיחת חברים אינה לוקוסוס אלא דבר מוכרח לכל מי שרוצה להיכנס לעבודת ה' באמת, ממילא אתה בא לשיחת חברים "מתוך אמונה" שזה מה שאתה צריך לעשות, בין אם אתה מרגיש את התועלת והן אם לא, וככל שתתרגל למושב הזה, לא תרגיש בזה בכלל בזבוז זמן.

והאמת היא שבכל דבר זה כך, הזכרת למשל שאולי היה עדיף למסור בזמן הזה חבורה על איזה פלפול בהלכה. למה זה לא נחשב בעיניך בזבוז זמן? יש הרבה אנשים שגם על זה מסתכלים כבזבוז זמן, ואומרים שחבל על הזמן לעסוק בפלפולים ועדיף בזמן הזה ללמוד הלכה למעשה, אבל לך פשוט שזה לא בזבוז זמן, למה? בגלל שחונכת שלשמוע פלפול זה דבר חשוב, ומועיל לחדד את המח וליישר את השכל וכדו'.

זאת אומרת שהמושג בזבוז זמן אינו אבסולוטי, אלא תלוי במה אתה מאמין. כל דבר יכול להיות בזבוז זמן, ורק ע"י האמונה בחשיבות הדבר, אדם מרגיש שזה חשוב בעיניו וזוהו לא בזבוז זמן. ממילא עיקר העבודה בעניין הזה, הוא לשנות את הראש ולהכניס אמונה פשוטה בדברי רבינו, שזה הדרך היחידה להיכנס באמת לעבודת ה', וממילא אני לא מחפש דווקא את האורות, אלא אני מאמין שזה תיקון לנשמתו ושיזה מכניס אותי לעבודת ה'.

אתרי ההקדמה של הגישה הזו, בוודאי יש מה לשפר בשיחת חברים שיהיה באופן שיש בו תועלת, וכמו בדוגמא של ההתבודדות שהזכרת, שההתחלה היא מתוך אמונה שזה מה שאני צריך לעשות, אבל בוודאי שיש עצות ודרכים שע"י אדם יפיק מההתבודדות את מירב התועלת, וכך גם בשיחת חברים בוודאי יש מה לשנות ולשפץ, אבל הא-ב צריך להיות מתוך אמונה שיהיה מה שיהיה אני יודע שזה מה שאני צריך לעשות, ואחר כך אפשר לבדוק מה אפשר לשפץ.

יעקב: אכן אני נזכר, שבתחילת דרכי בעניין ההתבודדות היה לי מאוד קשה, בפרט שברוב הפעמים לא הצלחתי כמועט לדבר, ורק הסתכלתי על השעון מתי יגמר הזמן. ולכן באמת הרגשתי

יעקב: שלום ר' משה. אני שמח לפגוש אותך, כי בעקבות השיחה שלנו בפעם הקודמת בעניין מעלת החברים, החלטתי לנסות זאת. הצטרפתי לאחת החבורות החדשות של 'הקבצו', ובהחלט היה מאד נחמד. שוחחנו יחד זה עם זה, וכל אחד סיפר קצת על עצמו, ושיחת דברים מחייו ומעבודת ה' שלו, והייתה אווירה מאד טובה ומוחזקת.

אבל באיזשהו מקום הרגשתי שאני פשוט שורף את הזמן. כי בעצם אנחנו יושבים ומפטפטים, ולא עושים שום דבר חשוב בזמן הזה. אז נכון שקוראים לזה 'שיחת חברים', וגם דברו שם על נושאים בעבודת ה', אבל אני שואל את עצמי האם לא היה עדיף בזמן הזה ללמוד, או לפחות ללכת ל'התבודדות' [כן], שתפלא לשמוע, אבל התחברתי מאד למושג התבודדות, ואני משתדל לעשות זאת מופעם לפעם].

ואם כבר כן יושבים ביחד, לא עדיף ללמוד ביחד איזו סוגיא, או למסור חבורה בלימוד? סתם לשבת ולפטפט, גם אם זה בעבודת ה', נראה לי משהו ששייך אולי לבעלי בתים, אבל לא לאברכים בני תורה, שיכולים לשבת וללמוד.

משה: אני שמח לשמוע על הצטרפותך לחבורה, ואני מאמין שהיא נתנה לך תועלת ועוד תתן לך המון תועלת. אך גם שומע את התסכול שבדבריך, ושמח שהעלית את הדברים, כדי שנוכל לדון בהם.

בדבריך אתה מעלה שני נושאים, הראשונה היא התחושה של בזבוז זמן, מחמת שלא נראה לך שהדבר מספיק חשוב כדי להקדיש לו זמן. והשניה היא, שגם אם זה כן דבר חשוב, אבל הצורה בה מתנהלת החבורה, לדעתך איננה נכונה, והיא אמורה להתנהל באופן יותר רציני כפי שמתאים לאברכים.

בכן, אנעה על ראשון ראשון. ואתיחס בתחילה לעצם התחושה שהדבר הזה הוא בעצם בזבוז זמן, ולאחר מכן ארצה לשמוע ממיך יותר פרטים על החבורה הספציפית עליה סיפרת, כדי לראות האם יש מה לשנות או מה לשפר, כדי שתהיה יותר תועלת והנאה לכל משתתפי החבורה.

יעקב: אכן, הגדרת היטב את תחושותי, עוד יותר טוב ממה שהצלחתי להבהיר בעצמי, ואשמח לשמוע את דבריך בעניין.

משה: אתה אומר שבאיזשהו מקום הרגשתי שאתה שורף את הזמן, וההרגשה היא שאולי היה עדיף בזמן הזה ללמוד או אפילו להתבודד.

קודם כך אני שמח לשמוע שהתבודדות בעיניך איננה שריפת זמן. כי יש הרבה אנשים שיש להם אותה בעייה גם בהתבודדות, שמרגישים שזה בזבוז זמן, ובפרט כשאין להם מצב רוח או לא מצליחים לדבר כלום, בפרט אנשים בתחילת דרכם שעדיין לא הורגלו לעשות התבודדות. ולוקח זמן לשנות את הראש ולהבין שזה לא בזבוז זמן, ואתה כבר הגעת ב"ה למקום הזה.

אם כך, בה ננסה להתבונן, למה באמת התבודדות היא לא בזבוז זמן מבחינתך. אני משער שלא תמיד ההתבודדות כל כך מאירה לך שאתה יוצא שיכור אחרי ההתבודדות, ואף על פי כן אתה

בזבוז זמן. אלא שעם הזמן למדתי שבהתבודדות עוסקים בלפתח קשר עם ה', שזה דבר הכי יסודי וחשוב שיש ליהודי, ולכן שווה להפסיק את הלימוד בשביל זה, כי גם המטרה של הלימוד הוא בשביל קשר עם ה'.

אבל לגבי שיחת חברים אני לא מרגיש כך. כי שם לא בונים קשר עם ה', אלא רק יושבים ביחד ומפטפטים. אני יכול לשמוע שזה דבר חשוב, ושלבן מי שאינו יכול ללמוד בזמן הזה, עדיף שיעשה את זה מאשר סתם לבזבוז את הזמן, אבל אברך בן עלייה שכן יכול ללמוד, לכאורה זה הרבה יותר גבוה, כי בלימוד תורה מתחברים לה' ולא לחברים. לא כן?

משה: כפי שדברנו, כל דבר חדש כשמתחילים ללמוד עליו ולעסוק בו, מרגישים בתחילה את הקושי הזה, כאילו זה לא באמת דבר כל כך חשוב, ועדיף לעסוק בדברים שכבר התרגלתי להאמין בחשיבותם. עם זאת אני מוכרח להסכים אתך, שבעניין שיחת חברים יש יותר קושי להאמין שזה חשוב, ושזה לבטל עבור זה מהלימוד. והקושי הזה להאמין, נובע משתי סיבות:

הסיבה הראשונה היא משום שפחות מדברים על זה, בשונה אפילו מהתבודדות שלפחות ברסלב מדברים על זה הרבה, ועושים מזה הרבה יותר עסק מאשר הנושא של חברים. והסיבה השניה היא כי צריך כאן אמונה בחבר שלו, שיש לו מה לקבל ממנו, למרות שאינו גאון גדול ועובד ה' מופלג, אעפ"כ יש מה לקבל ממנו, מחמת עצם זה שהוא יהודי ויש בו דבר יקר שיש רק בו. הדבר הזה דורש מאתנו הרבה ענווה והכנעה, ומסתבר שמוזה גם כן נובע הקושי הגדול להאמין בזה.

ידוע מהצדיקים שיותר קל לאדם לשמוע מהרב שהבהמה שלו טריפה, למרות שזה הפסד גדול מאוד, מאשר לקבל בדין תורה שהחבר צודק ולא הוא, כי זה דורש הרבה הכנעה ושפלות, לא רק כלפי ה' אלא גם כלפי החבר.

אבל בסך הכל הרי אין לנו ספק בזה. אנו יודעים בכירור שכן אמר רבינו, שכדי לתקן את הלב מהחרפות שמקיפות אותו כל הזמן, מוכרחים את שלשת הנקודות, נקודת הצדיק, נקודת החבר, ונקודת עצמו, וכמו שדיברנו באריכות בפעם הקודמת, וכן אנו יודעים שאצל מהורג"ת היה הדבר הזה חשוב מאוד, עד לקביעות יומיומית ממש בזה, וכן אצל כל אנ"ש במשך הדורות, רק שיש בזה קושי.

הקושי הזה לא בא מהשכל, רק מהלב. והעצה היא לא להילחם עם הלב יותר מדאי, רק להשתמש עם כח השכל, ולהחליט שאני מאמין בזה, כי הרי באמת אני מאמין בזה. ואז, עם הזמן, יבוא גם ההארה בלב, כי עיקר הקושי הוא מחמת הקליפות שמסתירות את אור האמונה, ועצם העסק בדבר שבקדושה הוא מתוך האמונה, הוא הסגולה הגדולה ביותר להמשיך על עצמו את אור האמונה.

יעקב: יישר כח עצום, ממש הארתי לא את העיניים. הייתי רוצה גם לדבר אודות ההתנהלות בפועל בעת החבורה, אבל אני מרגיש שנתת לי כבר המון חומר למושב, ובעז"ה הפעם הבאה שפגש נדבר על הנקודה השנייה.

טעימה מתורת מוהר"ן על הנושא

שיחת חברים

את השם 'תַּבְּרָה' וְזוּהוּ גַם בְּן מִצְוֹת: "וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ", שְׂצִרְיִין לְמִלְאוֹת אֶת הָאָרֶץ בְּבָנֵי אָדָם. הֵינּוּ שֶׁקָּל אָדָם מְצַיֵּה שְׂצִיבָר עִם הַבְּרִיּוֹת בְּרִיאַת שְׂמִים כְּדִי לְהַכְנִיס דַּעַת בְּחִבְרוֹ, שֶׁאֵה עֶקֶר יְשׁוּב הָעוֹלָם, שִׁיחָה הָעוֹלָם מִיֵּשֵׁב מִבְּנֵי אָדָם, הֵינּוּ מִבְּנֵי דַעְיָה, שְׂצִיבָר עִם אֶת הַשֵּׁם 'תַּבְּרָה' כְּ"ל.

עַל בֶּן צְרִיבָר כֵּל אֶחָד לְעֵסֶק בְּזוֹה לְהַכְנִיס דַּעַת וְרִיאַת שְׂמִים בְּחִבְרוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה חִבְרוֹ בְּחִינַת תְּלִמִיד אֶצְלוֹ, וְאֵינוֹ שְׂצִיבָר אֶצְלוֹ יִמְיוֹ וְגִיעֵי זְמַן הַסְּתַלְקוֹתוֹ, אֵינוֹ יִתְלַבֵּשׁ בְּזוֹה הַדְּבָר שֶׁהַכְנִיס בְּחִבְרוֹ, וְיִהְיֶה נְחָשֵׁב פְּאֵלוֹ הוּא בְּעֵצְמוֹ מְקִוֵּשׁ בְּזוֹה הָעוֹלָם. כִּי עֶקֶר הוּא הַדַּעַת, וְכִשְׁנִשְׁאָר הַדַּעַת אַחֲרָיו עַל יְדֵי בֶן אִו תְּלִמִיד, נְחָשֵׁב פְּאֵלוֹ הוּא מְקִוֵּשׁ וְשֶׁאֵר מְקִוֵּשׁ בְּעוֹלָם. (ליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ז)

שיחת חברים

כִּי פְּשָׁטִים מְדַבְּרִים יַחַד בְּרִיאַת שְׂמִים, אֵינוֹ פְּשָׁטִי מְאִיר לְחִבְרוֹ בְּאִיזוֹ דְּבָר, נְחָשֵׁב חִבְרוֹ אֶצְלוֹ בְּחִינַת תְּלִמִיד. וְלִפְעָמִים נַעֲשֶׂה לְהַכְנִי, דְּהֵינּוּ כְּשֶׁאֲחַר כֵּן הוּא מְקַבֵּל מִחִבְרוֹ אִיזוֹ דְּבָר, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת תְּלִמִיד לְגַבֵּי חִבְרוֹ. וְצִרְיָבָר כֵּל אָדָם לְאֵהר, לְהַשְׁתַּדֵּל וְלְעֵסֶק בְּזוֹה, כִּי "לֹא תִהְיֶה בְּרִאָה לְשֶׁבֶת יִצְרָה" (שְׁעִינָה מ"ה), כִּי צְרִיבָר כֵּל אֶחָד לְעֵסֶק בְּיִשְׁבּוֹ שֶׁל עוֹלָם, שִׁיחָה הָעוֹלָם מִמְּלֵא מִבְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (בְּרִאשִׁית א'): "וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ", כִּי זֶה עֶקֶר יְשׁוּב הָעוֹלָם, שֶׁהָעוֹלָם מְקַבֵּל מִבְּנֵי אָדָם, הֵינּוּ מִבְּנֵי דַעְיָה. כִּי מִי שְׂצִיבָר בּוֹ דַּעַת, אֵינוֹ אָדָם כְּלָל כְּפ"ל: כִּי צְרִיבָר לְיֵשֵׁב אֶת הָעוֹלָם, שִׁיחָה מְקִוֵּשׁ הָעוֹלָם מִבְּנֵי אָדָם דְּיָקָא, דְּהֵינּוּ מִבְּנֵי דַעְיָה, שְׂצִיבָר עִם

שאלה:

רציתי לשאול לגבי משפחות ברוכות ילדים בלעה"ר:

מצד אחד, אנו מאמינים ויודעים שלכל ילד יהודי יש את הנפש המיוחדת שלו, וממילא את המסלול המיוחד משלו, וכפי שאמר שלמה המלך 'חנוך לנער על פי דרכו'. ומצד שני, בבית עם הרבה ילדים, אין כל כך את המרחב לאפשר לכל אחד להיות מי שהוא, כי בסופו של דבר יש רק אבא אחד ואמא אחת, והם צריכים לחנך את 'כל' הילדים. מה עושים?

ובעצם, זאת שאלה בכלל על המוסדות ובתי החינוך, איך אפשר באותה מדה לחנך כחה שלמה ומוסד שלם, וגם לאפשר לכל אחד להיות מי שהוא באמת?

י"שר כח

הרב יחיאל פליסקין:

כאשר נכנסים בשערי החסידות, רואים שעם כל "חכמתנו" אנחנו לא מבינים כלום, ובפרט בעניני נשמות.

כפי שכתב ב'ליקוטי הלכות': כי זה כלל גדול שצריך לידע שאין יודעין כלל, כי אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל כולא חד, וכמו שאי אפשר להשיג אותו יתברך כי לית מחשבה תפיסא ביה כלל, כן אי אפשר להשיג את התורה, וכן אי אפשר להשיג גדולת נשמות ישראל אפילו של הפחות שבפחותים ומה שנעשה עם כל אחד ועל מה הגיע לעולם הזה ומה היה ממנו וכו' ('ליקוטי הלכות', הלכות שילוח הקן, הלכה ה).

ולכן האמת היא שאין עצות בחינוך, אנחנו רק מנסים בעדינות, רק משתדלים לפי כוחנו, כמובן עם הרבה תפילות, ותמיד בגישה עדינה ורכה, שלא נגה באופן מוטעה עם נשמה אלוקית...

לאחר הקדמה זו יש להוסיף, מה שאמר המשגיח דפוניבז', רבי אבא גרוסברד זצ"ל, שאמר: "כל אדם יש לו כח עיקרי אחד, שהוא הכח הראשי בין כל כוחותיו, וכל הכוחות האחרים נמשכים אחריו".

איך מזהים את המפתח הזה? פשוט מאד. כל אדם מבלי משים, מדבר, מתנהג ומתלבש, בצורה החושפת את המניעים העיקריים שלו, ולכן צריך להקשיב בתשומת לב לדיבוריו ולמעשיו.

נסקור בקצרה עשרה כוחות הנחשבים כמניעים עיקריים בנפשות בני אדם: שכלתנות

נתיב חיובי - אלו שכבר מכיתה א' הצטיינו בלימודים בלי מאמץ מיוחד (יש אנשים כאלו, כולנו זוכרים אותם מהתלמוד תורה). רוב התלמידים מסוג זה, לומדים בישיבות מצוינות, מצליחים בלימוד, והופכים להיות ראשי ישיבות או רמ"ם מוצלחים.

נתיב שלילי - היצר הרע שלהם עשוי להיות גאוה בהישגים, או נטיה לפילוסופיה מסוכנת, או ללימודים חיצוניים.

רצון לעשות את מה שנכון (הלכה)

נתיב חיובי - גם התלמידים מסוג זה, רובם לומדים בישיבות רגילות, נוטים לציית לכללים, מגלים הצטיינות מיוחדת בשיעורי הלכה, ופעמים אף צומחים להיות מורי הוראה.

נתיב שלילי - היצר הרע שלהם, עשוי להיות היצמדות נוקשה לפרטי פרטים, באופן המשבש את חייהם ואת חיי סביבתם.

רצון לעשות חסד

נתיב חיובי - רוב התלמידים מסוג זה הם בעלי טבע נוח, הם עשויים להשתמש בכח שלהם להרבות בעשיית חסדים עם יחידים, ובהקמת גמח"ם.

נתיב שלילי - היצר הרע שלהם עשוי להיות, התמכרות יתר לעשייה זו, על חשבון העליה הרוחנית של עצמם, או על חשבון הצרכים שלהם או של בני משפחתם.

צורך בשליטה וכוחניות

נתיב חיובי - אנשים אלו, עשויים להשתמש בכחם למטרות חיוביות, כמו ניהול אירועים ופרויקטים גדולים, או פיקוד על פעולות הצלה.

נתיב שלילי - טיפוסים כאלו עשויים להתמרד נגד המבוגרים, או להגיע לרודנות ושליטה באחרים, עד כדי התדרדרות לפשע ח"ו.

בדרך כלל נערים מסוג זה, נחשבים לקשים ביותר בכל מערכת חינוך. כדי להצליח עמם, יש להעניק להם כח ושליטה על תחומים מסויימים בדרך חיובית, ואז הם לא יצטרכו לחפש את זה בדרך שלילית. כפי שמסופר על מרן החזון איש זצ"ל, כי מינה בחור בעייתיות להיות גבאי בבית מדרשו, והלה היטיב דרכיו.

הרב דן טיומקין:

אם רק העולם היה פשוט יותר... והיינו יכולים לתת תשומת לב מקסימלית לכל ילד... אבל רגע, גם אז, מה לגבי פרנסה? לימוד תורה? ניהול הבית? יש לנו עוד עיסוקים בחיים. גם אם היה מדובר רק בילד אחד, איך ניתן לתת לו תשומת לב מקסימלית?

אענה שתי תשובות שמשלימות זו את זו. אחת מצד ההשתדלות, ואחת מצד האמונה.

מצד ההשתדלות

מצד ההשתדלות - חינוך ילדים אכן לוקח זמן, אבל לא צריך באמת כל הזמן להשקיע בכל הילדים את כל הכוחות שלנו. זה לא אפשרי ולא יעיל, וגם לפעמים קצת לחוץ ומצמצם אותם. מה שכן, צריך להיות יעילים בזמנים שבהם כן משקיעים, לשאוף לראות את הטוב, להגיד מילים טובות, מפרגנות, להתעניין, לעזור להם למצוא את האוצרות שבהם, להיות מודעים אליהם, לפתח אותם, לשמוע, ובמקביל - לשים לב מתי יש בעיות ואם נדלקו נורות אדומות - לא להזניח, אלא לטפל ולשמוע, לעזור ולסייע.

שמעתי שבדקו פעם את היומן של האנשים העוסקים ביותר בעולם. הרי גם להם יש רק 24 שעות ביממה, ואיך הם מצליחים לנהל מדינות, ארגונים גדולים וכו'. מסתבר שהם לא עוסקים רק בכיבוי שריפות, אלא גם משקיעים בהתמודדות הנכונה בשוטף. יותר מדי זמן שלנו מושקע בכיבוי שריפות, בטיפול בדברים הדחופים, וזה מתיש. העצה לזה היא להקדיש זמן קבוע לדברים החשובים שאינם 'דבר-האבד', כלומר הדברים החשובים שאינם דחופים, וזה מפנה זמן בטווח הארוך. זה כולל את כל מה שקשור בהשקעה, ואז יש פחות שריפות לכבות, ויותר זמן מתפנה לחיים פחות לחוצים.

לדוגמה, השקעה בזוגיות, לא רק כשיש מריבות... השקעה בחינוך, לא רק כשמתחילים הריקות ותלונות מבתי הספר... השקעה בבריאות, השקעה בטיפול בחשבונות (ולא לעמוד בתור ביום האחרון, או לשלם קנסות איחור)... זה משתלם וצריך לפנות לכך זמן. ביזמן כדאי לרשום לא רק פעושים או מטלות שתלויות בשעה כלשהי, אלא גם מטרות כלליות, שאם לא קובעים להם זמן קבוע - הן מתפספסות... לדוגמה, ללמד ילדים לעזור במטבח זה לא קל, ולפעמים אין זמן וכבר מעדיפים לעשות לבד, ואז בסוף העומס והלחץ כבד. אבל אם נצליח לפנות זמן ללמד, להאציל סמכויות, להשקיע בזירות בחיים הפחות בוערות, בטווח הארוך זה ישתלם ויפנה לנו זמן. יש פתגם שאומר שאם אתה צריך לבקש טובה ממישהו ואתה רוצה למצוא מישהו שבאמת יעשה מה שביקשת, תחפש מישהו עסוק. כי מי שיש לו המון זמן פנוי, מסתמא לא יעיל במיוחד, אבל העסוק, יודע לתקתק וידע לעשות בהצלחה גם את בקשתך. והנסיון מלמד כמה זה נכון.

החיים מלמדים אותנו לעבוד במצב שהוא אולי לא אידיאלי, אבל זה מה יש, ואדרבה, הוא גם מצמצם יתרונות. שמעתי פעם שניסו באיזה מדינה לעשות כיתות קטנות במיוחד, כי חשבו שככה כל תלמיד יזכה לתשומת לב אישית ויכול להצליח בגדול, ובסוף ראו שזה רק פגע בתלמידים מבחינת ממוצע ציונים, בעיות חברתיות וכו'. אז שיפור ויעול הקשר עם הילדים, דרך הרבה אומרה וראיית הטוב, חוסכת הרבה בלגן, ומפנה זמן להשקיע במה שחשוב.

מצד האמונה

מצד האמונה - אחרי כל העצות הטובות, צריך להודות שבאמת יש כאן בעיה. אנחנו צריכים לגנגל ולהטט בין תפקידים שונים, ילדים

הרב יהושע מילר:

נתחיל עם החלק השני לגבי מוסדות החינוך, שאלה טובה חצי תשובה, אכן מצד המחנך בחיידר אין לו (כמעט) אפשרות לפתח את האישיות המיוחדת של כל ילד וילד. כיום בכיתות יש כשלישים ואפילו ארבעים ילדים, ומלמד אחד שעסוק מאוד בלמידה (כי היום חיידר עם שם טוב, הווי אומר חיידר שמעביר הרבה ידע.. (כך שאין למלמד פנאי להתמקד בחלק המיוחד של כל תלמיד.

יותר מכך: ילד בתוך כיתה, לא רק שאינו תופס את התפיסה היחידנית של ייחודיות הנפש שלו של "בשבילי נברא העולם", אלא התחושה היא מאוד כללית של "כולם" מצד עצם המסגרת. "כולם מגיעים בבוקר 8.30" "כולם לומדים עד 10.30" "כולם יוצאים להפסקה" "כולם נבחנים" וכו'

אין כוונתי להעביר ביקורת, אלא להדגיש עד כמה פיתוח היחודיות של הילד מוטל רק עלינו. ייתכן שמבחינת חיוב 'ושנתנת לבניך' אנו יכולים להסיר אחריות, כי אנחנו משלמים שכר לימוד והמלמד עושה את העבודה שלו, אבל בנושא של היחודיות עלינו להבין שהעבודה מוטלת אך ורק עלינו. וזה מביא אותנו לחלק הראשון של השאלה, איך אנחנו כהורים יכולים לפתח את זה.

אכן, מטבע הדברים ההורים מאוד עסוקים כל אחד עם החי" היום יום, ועם המטלות שלו, אבל כשנבין את החשיבות המיוחדת של לפתח את החלק האישי ואת היחודיות של כל ילד - אפילו מבחינת הנפש הבהמית שזה חוסך חרדות ודיכאון (כן כן! הסיבות היותר עמוקות לבעיות אלו הן חוסר ביטוי של היחודיות) וכמובן חוסר ערך וביטחון נפשי וחוסר מוטיבציה - זה יביא אותנו לפנות קצת זמן ופניות לזה ומעט מן האור דוחה הרבה מן החושך.

למעשה, איך עושים את זה?

מהקל אל הכבד. ראשית, עלינו לבדוק מה הם הדברים שהילד אוהב לדוגמא: ציור, שירה, גינה, תיקונים טכניים וכדו'. עלינו להתעניין בזה ולאפשר לו לבטאות את עצמו שם. זה מובן מאוד מדוע זה מפתח את היחודיות וגם די קל...

אבל גם בדברים פחות יחודיים ובמובסטיים, כמו מזג האוויר לדוגמא, ניתן לפתח את החוויה האישית של הילד. כי בכל רגע ורגע אדם חושב מחשבות ומרגיש חוויות משלו, ואם נתעניין בחשיבה וברגשות שהוא חושב ומרגיש אז אנחנו ממקדים אותו להתחבר לעצמו.

לדוגמא: חמישה ילדים יושבים באותו שולחן

סיפורו של הרב יצחק סולווייציק שליט"א

הרקע שלך:

אבי שליט"א משמש כמרבין תורה חשוב באחת הישיבות הגדולות באזור המרכז, אמי תח' מוסרת שיעורים והרצאות בכמה סמינרים חשובים.

קצת אחרי שנעשיתי בר מצווה התחלתי להמשיך לברסלב. זה הגיע אחרי שהבנתי שעבודת ה' זה משהו שצריך להיות חווייתי. א. כי אם לא מרגישים שנהנים מהעבודת ה' זה לא יחזיק מעמד. ב. בגלל שחיבור יכול להיות רק ע"י הנאה, ואם אין הנאה אין חיבור. ולכן יש לנו כ"כ הרבה מצוות שאנחנו עושים אותם עם סעודה וכדו' ואנו מצווים להתענג בהם, כיון שאחרת לא יכול להיות חיבור (זה דברים שכבר הבנתי יותר מאוחר תוך כדי מסע החיפוש שלי).

ואז הרגשתי משיכה עצומה לברסלב. הייתי מסתובב שעות בבתי כנסת בשביל למצא את העלון הנפלא "עלה לתרופה", וכשהייתי מוצא אותו, הייתי מתיישב שם כדי לקרוא אותו בהשתוקקות מהתחלה ועד הסוף. לישיבה פחדתי להכניס אותו, אז הייתי מסתובב בבתי כנסת עד שמצאתי אותו, ואז קורא את כולו וחוזר לישיבה. מאד אהבתי שם את הסיפורים על האנשים התמימים שעבדו יום שלם ואולי לא הספיקו ללמוד הרבה במהלך היום, אבל תוך כדי עבודתם היו זורקים דיבורים להש"ת, איפשהו הרגשתי מאד חזק שאם אני רוצה מצד אחד להתקדם כמה שיותר, ומצד שני להצליח לשמוח עם מה שיש לי, אז זה המקום.

וכך התחלתי ללמוד ליקוטי מוהר"ן, ואז גיליתי שבבית של סבתי תח' יש ליקוטי מוהר"ן שנשאר שם מסבי זצ"ל. מאז התחלתי ללכת הרבה לסבתי תח', וכשאף אחד לא היה רואה, הייתי פותח את הספר ולומד כמה שורות, וכך התחלתי להתחבר יותר ויותר לדרך הזאת של ברסלב.

כשהתקרב ראש השנה הרגשתי שאני מאד רוצה לנסוע לאומן, אבל לא היה לי איך, כיון שאבא שלי לא הסכים לי לנסוע ובוודאי שלא הסכים לעזור לי בזה. בסוף, לאחר שכנועים רבים, הוא אמר שאשאל את הרב של השכונה שלנו, ואם הוא יסכים אז הוא גם יסכים, כמובן שנגשתי ישר לרב של השכונה ושאלתי אותו אם אפשר לנסוע לאומן. לעולם לא אשכח איך הוא הגיב. הוא התחיל להסביר לי שזה סתם שטויות ואין שום סיבה ליסוע לשם וכו' וכו', וכמו במעשה מרב ובן יחיד, הוא הצליח לשכנע אותי שבאמת אין שום סיבה ליסוע.

ההתקרבות לברסלב:

וכך עברו שנתיים, שבהם לא נסעתי לאומן

וגם מאד ירדתי בכל הקשר שלי לברסלב. אבל באיזה שהוא מקום אחרי שנתיים הרגשתי שוב פעם צימאון רוחני אדיר, וכאן המקום לציין שהייתי מהבחורים הטובים בישיבה (הייתי כבר בישיבה גדולה ידועה וחשובה), ולמדתי טוב, וסכמתי את כל השיעורים וכו' וכו', אבל הרגשתי שמשוהו חסר לי. החלטתי שאת הראש השנה הזה אני לא מפספס, ואני נוסע לאומן לא משנה לי מה, ואני לא שואל אף אחד. אני יודע שיש לי חסרון שאף אחד פה לא מצליח למלא לי אותו, ואני יודע מההיכרות הקצרה שלי עם ברסלב שמאד יכול להיות ששם אני ימצא את מה שחסר לי, אז אני פשוט לא שואל אף אחד ונוסע.

נסעתי לאומן וכמעט לא היה לי שום מניעה, אפילו אבא שלי שמאד לא אהב את הרעיון, אחרי שראה שאני ממש בטוח בזה, ושזה מה שהחלטתי לעשות, עזר לי והביא לי כאלפיים שקל. חזרתי לישיבה, ואז התחילו המניעות, ניגש אלי המשגיח קטן, והודיע לי שאם אני רוצה להמשיך בישיבה אני חייב לדבר עם המשגיח, כדי שישביר לי את הסכנה הנוראה שיש בברסלב. אמרתי לו שאין לי שום בעיה, ונגשתי תיכף ומיד לדבר עם המשגיח.

כשנכנסתי אליו הוא אמר לי שהוא שמח מאד שאני מחפש רוחניות וכו' ולא ח"ו דברים אחרים, אך אני צריך לדעת שיש את הדרך המסורה שקבלנו מרבותינו וכו', ויש כל מיני דרכים אחרות שהם מאד מסוכנות, כגון ברסלב. שאלתי את המשגיח, מה מסוכן בברסלב? הוא ענה לי, שאחת הסכנות הנוראיות שיש בברסלב, זה שמלמדים שם שכן אדם יכול בשניה אחת לעשות תשובה וזהו, הוא יכול להתחיל מחדש. אמרתי לו הרי הגמרא בקידושין אומרת שהמקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור הרי זו ספק מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו. ענה המשגיח כן אבל זה לא שהוא באמת נהיה צדיק גמור, שאלתי אותו א"כ אז למה היא ספק מקודשת?

הוא ראה שזה לא הולך, אז הוא ניסה מאפיק אחר. הוא אמר לי שצריך מאד להזהר כי בברסלב מדברים הרבה על תשובה, עד שנוצר מצב שלא משנה מה הן אדם עושה, הוא פשוט עושה תשובה וזהו, ה' מוחל לו על הכל. והדבר הזה יכול לגרום לאנשים קלות ראש בעשיית עברות רח"ל. שאלתי אותו: והמשגיח חושב שלא תמיד אפשר לעשות תשובה, הוא ענה: בוודאי שתמיד אפשר לשוב בתשובה, אבל מה נראה לך שעושים תשובה וזהו? הכל נמחק! אמרתי לו: בוודאי! זה הרי אחד מהיסודות של

היהדות!! ענה המשגיח: כן, אבל אתה מבין שזה מסוכן. אמרתי לו: אני מבין שלעשות עבירות זה מסוכן, אבל דווקא בגלל זה כדאי להיות מחובר למקום שמלמדים אותך בכל עת איך לתקן ולהתחיל מחדש.

כך הסתיים לו הויכוח. כשלמעשה הדבר היחיד שהרווחתי מהויכוח הזה, זו ההבנה הברורה שבאמת אין שום סיבה אמיתי ורציונלית למחלוקת על ברסלב, ואין שום סכנה בברסלב. והא ראייה, שישבתי לשיחה של שעה וחצי עם אחד מגדולי המשגיחים שבדור, שמאד מתנגד לברסלב, והוא לא הצליח להסביר מה הבעיה בזה, וזה בעצם נתן לי אור ירוק ללכת ולבדוק את ברסלב לעומק.

המניעות:

ואז התחילו המניעות, הלכתי לחנות, קניתי סט קטן של ליקוטי מוהר"ן, והחבאתי אותו בארון שלי מאחורי הפיג'מה, ולמדתי בזה בהיחבא. יום אחד חזרתי לחדר וחזקתי לי הפתעה מאד לא נעימה. מישהו חיטט בארון שלי ופירז על המיטה שלי את הספרים שלי ואת הדרוכון והכרטיס טיסה שלי מרה. כמובן שזה היה מאד לא נעים, אבל זה מאד עזר לי, כי מאז הרגשתי שאין לי כבר ממי להתבייש, ובאיזשהו מובן אני מרגיש שמאז זקפתי את הגב, והתחלתי להגיד למי ששאל אותי שאכן אני מקורב לברסלב.

לאט לאט התחלתי ללכת לשיעורים של משפיעים, והייתי נוסע לשדה להתבודד. לקראת ראש השנה שנה אח"כ כבר התחילו להתגבר המניעות. בישיבה הודיעו לי חד משמעית, שאם אני נוסע אני עף מהישיבה. אני, שכבר הספקתי לטעום את האור, התבודדתי על זה והחלטתי שאני נוסע ויהי מה. ואז ניגש אלי המשגיח קטן בארשת למדנית ואמר: אתה הרי נהיית ברסלבער, נכון? אמרתי לו: נכון מאד. אמר לי: א"כ בא נחשוב מה ר' נחמן היה אומר עכשיו, האם הוא היה רוצה שתפסיד את הישיבה שלך בשביל זה, או שהוא בכלל מעדיף שתשאר בישיבה ולא תבא אליו?

הופה... לשאלה כזאת לא ציפיתי, ובאמת לא ידעתי מה להגיד. אך הרגשתי שלהיות באומן בר"ה נותן לי הרבה יותר מהישיבה, אז החלטתי שאני נוסע בכל זאת.

חזרתי הביתה אחרי ר"ה ולא היה לי ישיבה. אבא שלי, שכבר קודם לכן לא חיבב את ברסלב, מאז הוא פשוט לא יכל לסבול את ברסלב. בזמן חורף כבר הייתי בישיבה חדשה, אבל אבא שלי מאז פשוט התחיל לשנא את ברסלב בצורה שאי אפשר לתאר. הפסדת את הישיבה שלך בשביל

ברסלב', היה מטיח בי מידי פעם. היו גם מיני 'נשמות טובות', שהואילו להסביר לו בטוב טעם ודעת את גודל המצוקה שהוא נקלע אליה, והיו גם את המבינים שצקצקו לו בלשונם: ואוו ואוו, תתכונן, עוד יהיה לך נכד נחמן וכו' וכו', כך ישבו כל מיני אנשים צדיקים (בפוטנציאל) וטפטפו לו על הסכנה הנוראית שבברסלב עד שהוא ממש נהיה ד"ר להתנגדות.

ההתמודדות:

הרגשתי שפשוט השי"ת ראה שאני לא יכול בלי רבינו, אבל מצד שני אם לא היה לי מלחמה הייתי מתקרר, ולכן ה' הביא לי את המלחמה הזאת. אני אומר את זה כך, כי היינו מתווכחים שעות על גבי שעות, וכל פעם אחרי וויכוח כזה הייתי יורד ליער ומתבודד, ומרגיש איך השי"ת מאיר לי את אור האמת בכזאת בהירות. אז הרגשתי כאילו הוא אומר לי: מה אתה רוצה, שאני יוותר על כזאת התבודדות? מה אני יכול לעשות שרק אחרי שלוש שעות שאבא שלך מתווכח איתך וצועק עליך אתה מדבר כאלו דיבורים מתוקים...

וכך הייתי אני בשלי ואבי בשלו. כל דבר שהיה קורה, לא היה משנה אם זה באשמותי או לא באשמותי, כל דבר שהיה אפשר להדביק איכשהו לברסלב, היווה סיבה לתת לי שפכטל על הראש ולדבר נגד ברסלב. הגיעו הדברים עד כדי כך שבמשך כמה שנים כל פעם שהייתי מגיע הביתה לשבת, הוא היה מקשר את הדבר תורה שלו נגד ברסלב. לצורך הענין אם פרשת השבוע זה תולדות, הוא היה מדבר על זה שיעקב יושב אוהלים - יושב בישיבה, ועשיו איש שדה - הולך להתבודד בשדה. וכן על זה הדרך, דברים שלפעמים ממש הוציאו אותי מהכלים. אבל ב"ה הבנתי שלהתווכח אתו זה לא פתרון, וזה לא יוביל לשום מקום, אז פשוט הייתי מקיים את מה שרבינו אמר "ישמע בזיונו י"דום וישתוק".

יום אחד אני חוזר הביתה ופותח את הארון שלי ואני רואה שכל הספרי ברסלב שלי שהיו שם נעלמו כלא היו, מדובר על כ-10 ספרים, בשווי של מאות שקלים. אני זוכר שיותר ממה שהסירתי אותי הגזלה הזאת והנוק הכספי, הטרידה אותי העובדה הזאת שלא ידעתי אם הוא שם את זה בפח או בגניזה. ומאז "כיון שעבר אדם וכו'" כל ספר של ברסלב שאני מביא הביתה, אם אני לא שם אותו "חותם בתוך חותם" הוא מושחת ונעלם. בהתחלה זה מאד הפריע לי, אבל ב"ה שמי שנמצא אצל רבינו כבר לא יכול להתבלבל משום דבר, המשך בעמוד הבא <<<

הרב יחיאל פליסקין:

רצון להשתייך לקבוצה, ולתרום לה - נתיב חיובי - אנשים אלו, עשויים להשתמש בכח זה למטרה חיובית, כמו לנהל את קופת הת"ת (תומכי תורה) או את אוצר הספרים של הישיבה.

נתיב שלילי - הם עלולים להשתמש בכח זה למטרה שלילית, כמו השתייכות לקבוצת כדורגל, או למפלגה חילונית.

כח התגאה -

נתיב חיובי - אנשים כאלו, עשויים להשתמש בכח זה למטרות חיוביות, כמו ללמוד מתוך 'געשמאק' מיוחד [בעיקר בזמנים שמתחשק להם...], לשמח בחתונות, או להרבות ב'יציצים' עם בני החבורה.

נתיב שלילי - משיכת יתר לאכילה, בילויים ושאר תאוות העולם הזה באופן מופרז או אסור.

יופי -

נתיב חיובי - להשתמש בכח זה למטרות חיוביות, כגון לפאר בתי כנסת, או להדר וליפות בארבעת המינים ובשאר המצוות.

נתיב שלילי - פיתוח של יופי גשמי באופן מוגזם או אסור.

כבוד -

נתיב חיובי - אדם המשתמש בנטייתו זו כדי להרבות כבוד לא לעצמו, אלא כבוד שמים, ולכל הפחות כבוד הישיבה או החסידות שלו.

נתיב שלילי - כמובן, רדיפה אחרי הכבוד העצמי.

עצמאות -

נתיב חיובי - אנשים מסוג זה, עשויים להצליח בפרויקטים מיוחדים, כגון כתיבת ספר על נושא נידח שלא רבים עסקו בו, או הקמת מוסדות תורה בעיר מרוחקת.

נתיב שלילי - מאידך גיסא, הם עלולים להתמרד נגד סמכותם של הרבנים, או לחרוג ממוסכמות חברתיות.

סקרנות -

נתיב חיובי - אנשים מסוג זה, עשויים להצליח בלימוד מקצועות קודש רבים ומגוונים [כגון: תנ"ך, הלכה, מוסר, היסטוריה יהודית וכו'] ולהפוך ל'איש האשכולות', כי הם סקרנים לדעת הכל.

נתיב שלילי - ומאידך עלולים בסקרנותם להגיע לספרים ותכנים אסורים, או להפוך לרכלנים בעלי 'נייעס', שצריכים לדעת הכל ולדבר על כולם.

כמובן שפרטי החינוך הם מרובים לבלי סוף, ולא ניתן לפרטם במאמר קצר. אולם אם ההורים ואנשי החינוך יזהו את ה"מפתח הראשי" לאישיותו של כל יחיד, יפתח להם הפתח לסלול דרך ייחודיות ומתאימה, לכל אחד על פי דרכו.

הרב דן טיומקין:

שונים, צרכים שונים. זה לא פשוט. ודאי שאם יש מסורת זה יותר קל (שגדלנו בעצמנו בכאלו משפחות). ודאי שאם יש משפחה וקהילה תומכת ועוזרת זה יותר קל. ודאי שאם אין לחץ כספי זה יותר קל, ודאי שאם כל הילדים חלקים ואין בעיות בריאותיות, או סתם ילדים תוססים יותר, זה יותר קל.

אבל כנראה שהחיים לא כאלו קלים. החיים זה לא פיקניק. לכתחילה כמובן כל אחד צריך לבחור דרך שמתאימה לכוחות נפשו, ולהתיעץ עם תלמיד חכם וצדיק שמכיר אותו ויכול לתת לו עצה טובה. אבל בסוף תמיד יש בחיים איזה פער בין הרצוי למצוי. בכל תחום... המון העמלקי התמוך בפער הזה, בחצי הכוס הריקה, ולכן אמר (אסתר ה' ג'): "וְכָל זֶה אֵינְנוּ שׂוֹהֵ לִי". כולם משתחווים לפניו, והוא בוחר להתמקד דוקא במי שעושה לו בעיות.

היצר הזה קיים גם בנו, וממקד אותנו בשלילי, בפער בין הרצוי למצוי. בכשלונות שלנו, בפשלות שלנו. היצר הזה הוא חלק מהשקפת עמלק, שעלינו לסלק. אז נכון, מרוב לחץ קל לפספס, וצריך לשאוף להוריד לחץ איפה שאפשר. אבל במקביל צריך לזכור שדרכו של עמלק היתה להפיל את חלושי הכח, כמו שנאמר: "וַיִּזְבּוּ בָּךְ כָּל הַיְהוּדִים אֲחֵיךָ" (שמות כ"ה י"ח), שעמלק "יֵאֵשׁ אוֹתָם וְאָמַר להֵם: 'נַחֲשִׁים אַתֶּם'. זאת דרכו של היצר, לתת מיתוג שלילי ולהפיל בתהומות האיוש. הוא מביא ראיות מהנפילות שלנו, ובכך משכנע אותנו שאין לנו צ'אנס.

בעולם אידאלי היינו רוצים שכל הילדים שלנו יהיו מושלמים, בעלי מידות מושלמות, שיתנו לנו שקט תעשייתי ורק נחת, ושנזכה לישב בשלווה. מגיע לנו. בעולם אידאלי היינו רוצים שיהיה לנו זמן לכל אחד מהם בשפע. מגיע להם. אבל מה נעשה, העולם שלנו בנוי אחרת, יש לנו תיקונים לעשות. יש בעולם הזה נסיונות ואתגרים, ומי שמצפה כל הזמן לפנטזיה האוטופית של עולם מושלם, כל הזמן מתאכזב ומתעצבן, כמו המן הרשע.

עיקר הבעיה שהתסכול הזה אינו מקדם, אלא רק מגדיל את הפער, ולכן זו עצת היצר. כדי להצליח לתקן ולצמצם את הפער, צריך לשנות את הפוקוס ולהתמקד בטוב. זה התיקון. מצות מחיית עמלק כוללת גם את מחיית זרעי השקפתו הפסולה. זה מחייב לעצור ולעשות עבודה פנימית של ראיית הטוב שבנו, ובהמשך גם את הטוב שבילדינו. לראות את המאמצים שלהם. לכתוב את זה ביומן, להודות על זה בתפילה ובהתבודדות באופן יום יומי.

ה' יעזור שנצליח!

הרב יהושע מילר:

שבת עם אותם דברי תורה, אותה שירה, אותה אוכל, אותו סלון (ואותם הורים). אבל האמת היא שכל "אחד" מרגיש חוויה שונה. הראשון, נהנה מהעיצוב של השולחן (הרמוניה של הצבעים וכו'), השני מהאוכל, השלישי מהמיקום שלו בשולחן, והרביעי מסיפור פרשת שבוע.

כשאנחנו מתעניינים לדוגמא בילד הראשון שנהנה מהצבעים, ושואלים ומתעניינים בחוויה שלו, אנחנו בהכרח ממקדים אותו לחוות את עצמו ולהתחבר לרגש האישי שלו בחווית שולחן השבת, ולא רק בדברים הכלליים של השולחן שבת. וכך בכל סיטואציה כזו או אחרת משמחות ושאינו...

תאמרו, וכי זהו שולחן שבת? צבעים? התשובה היא: לא. אבל רק כאשר הילד יהיה מחובר לעצמו, הוא יוכל לחבר את העצמו' הזה עם השולחן שבת האמתי. בלי זה, ייתכן שהוא יתחבר לשולחן שבת אבל לא יביא לשם את עצמו, או לא יתחבר בכלל.

חשוב להזיז את שכיילד מבטא את החשיבה שלו לא לשפוט ולבקר אותו. והסיבה לכך: אם נשפוט אותו הוא יפסיק לשתף אותנו ולא נוכל למקד אותו בחוויות האישיות שלו. ולעצם העניין, אם אני שופט אותו ומבטל את החשיבה האישית שלו, שוב אנחנו מושכים אותו מהמקום היחודי והאישי ומשדרים לו שהוא צריך לחשוב כמו כולם...

משכני אחרים

יכול לקבל שידוך טוב ונורמלי, זה היה אצלו מופקע. אמרתי לו: כן, היא מהחדש. הוא אמר לי: תבדוק, תבדוק, לא נראה לי, אתה כנראה מתבלבל... הוא פשוט לא האמין שזה יכול לקרות.

וזה המסר שלי לכל המקורבים הצדיקים הי"ו: אל תחששו מאף אחד, שימו את כל הדברים על השולחן, זה יעשה לכם רק טוב. כי כשהסיבה רואה שאתה בטוח במה שאתה עושה, מקבלים אותך. ולהיפך, כשרואים שאתה חושש מנסים להניא אותך מהרעיון. השי"ת יעזור לכולנו להתקרב להשי"ת באמת ובתמים בדרך אבותינו אשר דרכו בה מעולם, בדרך רבינו ז"ל וכל הצדיקים אכ"ר.

שאל, עניתי לו: זה ספר שמסביר את כל ההלכות על הסדר של השו"ע בדרך של עבודת ה'. הוא שאל אותי: זה ברסלב? אמרתי לו: בהחלט. הוא אמר לי: זה מסוכן אתה יודע, אמרתי לו: למה? אמר לי: צריך להזהר כשלומדים את זה, אמרתי לו: ממש לא! זה הספרים הכי מתוקים שיש! ואז הוא פשוט הסתובב ונעלם... היה ניכר על פניו שהוא לא יכול לעכל את ההלם הזה, שהבחור שהוא כ"כ העריץ, ורצה לדעת איזה ספר הוא לומד, הוא בכלל סתם איזה ברסלבער... באותו זמן נזכרתי במה שאמר רבינו ז"ל: "את הגאווה כבר לקחתי לכם, איך שלא תתפללו יגידו: אהה, הוא ברסלבער..."

ב"ה עברה תקופה והתארסתי עם שידוך מיוחד מאד מהסמינר החדש. אני זוכר שנכנסתי לראש ישיבה שלי להגיד לו שהתארסתי, הוא שאל אותי: עם מי? אמרתי לו. הוא שאל אותי: איפה היא לומדת? אמרתי לו: בסמינר החדש. הוא אמר לי: אתה בטוח??? הוא לא האמין שבחור ברסלבער

אני זוכר שאמרתי להשי"ת: מה אתה רוצה שאני יעשה, שאני יצעק עלי? אני לא יכול הוא אבא שלי. אלא מה אתה רוצה שאני ישמע בזיוני וישתוק, אוקיי, אז אני שותק.

השידוך:

עברו כמה שנים. ב"ה ישבתי ולמדתי והתמדתי, והייתי מהבחורים הרציניים בישיבה. יום אחד נישא אליי אחד מאנשי הצוות שהיה מוסר וועדים בישיבה, ושאל אותי מה אני לומד. בהתחלה לא הבנתי מה הוא רוצה, אמרתי לו שאני לומד את הסוגיות שלומדים בישיבה. הוא שאל אותי: אבל מה אתה לומד חוץ מזה? אמרתי לו: אהה, חוץ מזה אני לומד משנה ברורה. הוא אמר לי: לא, מה אתה לומד חוץ מזה? זה נראה שיש לך המון ברען בעבודת ה', מאיפה אתה שואב את זה? עניתי לו קצת בחשש: אני לומד ליקוטי הלכות.

ממה? הוא שאל, עניתי לו שוב: ליקוטי הלכות. מה זה? הוא

על הפרק

בריחה באיזו מדינה

"ויהי היום, והיה בריחה באיזה מדינה וברחו כולם, ובדרך בריחתם עברו דרך איזה יער, ואבדו שם זכר ונקבה, אחד אבד זכר ואחד אבד נקבה. ועדיין היו בניו קטנים, בני ארבע וחמש שנים, ולא היה להם מה לאכול, וצעקו ובכו כי לא היה להם מה לאכול. בתוך כך בא אצלם בעטליר (קבצן) אחד עם השקים שלו, שנושא בהם לחם, והתחילו אלו הבנים להתקרב אליו ולהיות כרוכים אחריו, ונתן להם לחם לאכול ואכלו. ושאל אותם: מהיכן אתם לכאן? השיבו לו: אין אנו יודעים. כי היו בניו קטנים כנ"ל. והתחיל לילך מהם ובקשו ממנו שייקח אותם עמו, ואמר להם: את זה איני רוצה שתלכו עימני... והשאיר להם עוד לחם לאכול והלך לו. והבינו אלו הבנים כי השם יתברך השיג עליהם והזמין להם בעטליר עיוור בכאן ליתן להם אוכל." (סיפורי מעשיות, מעשה יג)

כך מתחילה עליה ארוכה ורבת התרחשויות במעשה משבעה קבצנים שמספר רבי נחמן. זהו סיפור שאפשר לקרוא אותו כשם שקוראים סיפור מרתק ומסועף. אבל אפשר להעמיק יותר להסברים, מהבסיסיים ביותר שמציגים בפנינו את הגיבורים המרכזיים, עד העומק של העומק.

הפירוש הבסיסי לסיפור מסביר שהקבצנים שמגיעים כל אחד בתורו עם לחם עבור הילדים האבודים, אלו הצדיקים. ואילו הבן והבת שהלכו לאיבוד, הם אנחנו - עם ישראל במצב של גלות, כל יהודי במצב של ניתוק.

תחילת הסיפור שציטטנו לעיל, מתאר בצורה עזה ונוקבת מצוקה חמורה מאוד של ילד וילדה קטנים, ודווקא התיאור הקשה הזה, מושיט לנו עזרה חשובה והבהרה נחוצה למקום שבו אנחנו נמצאים.

הגלות היא בנפש

כשרבי נחמן מברסלב זצ"ל התייחס לתקופתנו, הוא אמר: "גוג ומגוג היא ברוחניות, ועיקר הגלות היא בנפש".

מה הכוונה גלות נפש? הנפש מכילה את כל הרגשות. הפחד והבהלה והאשמה מצד אחד, הביטחון, תחושת המוגנות והשמחה מצד שני. ההתלבטות בשאלה אם השם כועס עלי חלילה, והמתח המעיק מפני יום כיפור כי אימא'לה... הם בנפש, ומאידך גם התקווה והאמונה שעשיתי כמיטב יכולתי זוכיתי להיות חרדית ולקיים מצוות, להסתובב בעולם לבושה, לפתוח סידור, לברך על אוכל... ו"מי שגמלני כל טוב הוא יגמלני כל טוב סלה", ויעזור לי לתקן את כל מה שאני עוד צריכה לתקן.

השמחה היא בנפש והעצבות היא בנפש, ההתחזקות היא בנפש והנפילה היא בנפש, ו- "עיקר הגלות היא בנפש". כלומר, עיקר המאבקים בתקופתנו מתחוללים עמוק בתוכנו פנימה, ולרוב הם גם סמויים מאתנו, בבחינת 'הסתרה שבתוך הסתרה'.

מה את עושה עסק

בוודאי פגשת את זה הרבה: את יכולה להרגיש כאב גדול ומצוקה גדולה בעקבות דבר קטן כמו השכבה אומללה.

זאת אומרת, השכבה היא לא דבר קטן. השכבה עלולה להיות אירוע ממוטט ביותר שתופס את האימהות המשכיבות בזמן עייף מאוד של היום; לא בעשר בבוקר עם הרבה אוויר ואור אלא בסוף היום, כשבלב עוד מקננת תקווה להספיק הרבה בהמשך,

בעובי היער

אחרי שכולם יירדמו. אבל הם דווקא לא נרדמים, מה שמותחיל להוציא מאתנו האימהות כל מיני קוצים וציפורניים ושיניים וקולות לא סימפטיים ורגשות קשים. השכבה היא לא דבר קל בכלל. היא יכולה להיות אירוע קשה שבסופו את יושבת חסרת אונים וכועסת על עצמך מאוד.

אבל עדיין, אירוע כמו השכבה יכול להיחשב מצליח מאוד, בהשוואה לזה שיש נשים שאין להן ילדים חלילה, או שהן במחלקות אונקולוגיות והן היו כל כך רוצות לבוא עכשיו להיות במטבח ההפוך ובסלון המוכה אסון שלך, והן היו מנשקות את הרצפה ואת הילדים ואת הלכלוך ואת הכול... וגם בהשוואה לזה שיש נשים שבכלל מתו השם ישמרו והילדים שלהן לא יכולים להיות איתן יותר...

הקולות הפנימיים תמיד משווים את המציאות שלך לדברים קשים "באמת", וגומרים לך להרגיש מטופשת וחסרת פרופורציות עם הכאבים שלך. כל מטרותם היא להצליף בך ולכעוס עליך. מה את עושה עניין? למה את מרגישה עכשיו שקשה לך? סך הכול המציאות החיצונית לא קשה. יש לך גג מעל הראש ולא יורד עליך גשם. האור דולק. המזוג דולק. אכלתם. שתיתם. אפילו זרקתם כמה כפיות חד פעמיות לפח, איזה עשירים אתם. על מה את מתלוננת? איך את מעוזה להרגיש רגשות ממש קשים, בעקבות השכבה שבמציאות החיצונית שלה יש רק מה להגיד עליה תודה?

אומר רבי נחמן - אני אגיד לך איך, כי עיקר הגלות היא בנפש. כי הניסיונות שאתם עוברים עכשיו הם ניסיונות פנימיים, ובפנימיות יכול להיות לך מאוד קשה גם כשבחיצונית זה נראה בסדר לגמרי. לפעמים היתקלות קטנה, אמירה קטנה, מנב-אדם שרק עבר שם או מנב-אדם שרק גר שם, ממוטטת אותך. אבל זה רק דיבור קטן, ואת כבר גדולה, מה את עושה עסק? כבר גדלת ובגרת, ואפילו עשית עבודה עם עצמך, למה זה איכפת לך בכלל??

בתוך המשפך של הארינמל

בבנין שבו גרתי כשהייתי ילדה, הייתה קומת עמודים, מה שנתן לנו, הילדים, חצר אמיתית מתחת לעמודים. חצר עם חול אמיתי, לא מגומי כמו שהיום. הרבה דברים מופלאים קרו בחצר הזאת. חלק גדול ממני גדל שם... לראות היום ילדים גדלים בלי חולות, בלי חצרות, בלי נמלים, זה ממש צובט את הלב.

בסוף החצר שלנו היה ביתן האשפה, מבנה מסויד עם טיח עבה, ומתישהו, כשהייתי ממש קטנה, הבחנתי שבנקודת המפגש בין קיר הבית לבין החול, יש הרבה חורים קטנים בצורת חרוט, כמו משפכים פצפונים, אחד ליד השני.

בתחילה לא ידעתי מה פשרם של החורים, עד שאחד הילדים השכיל אותי שבתוך כל משפך כזה חי זחל שנקרא ארינמל. הארינמל ניזון מנמלים, וכדי ללכוד אותן הוא חופר בחול גומות ומתחבא למטה, בתחתית, כך שאי אפשר לראות אותו. אם עוברת נמלה ומועדת לתוך המשפך הזה, הרגליים שלה מחוללות מפולת של גרגרים, והחרוט מדרדר אותה אליו למטה. היא כבר לא יכולה לטפס כדי לצאת.

הגרגרים שמודעעים ונופלים, מעוררים פנים את הארינמל

שכל הזמן מתחבא ולא רואים אותו בכלל, ואז הוא עולה ומתגלה מתוך מעמקי החול ולכד את הארוחה הבאה שלו.

לא הרבה פעמים, ואולי אף פעם, לא ראיתי ארינמל טורף נמלה, אבל המון שעות וימים השתעשעתי עם הארינמלים כמו שהילדים האחרים לימדו אותי: לוקחים מחט של עץ אורן מהעצים שהיו בחצר, מדגדגים את החול ועושים מפולת של גרגרי חול, ומיד מרגישים תנועה תת קרקעית והארינמל יוצא החוצה שמת... אבל סתם צחקנו עליך!! הא הא! אין פה שום נמלה... זה עיסוק מרתק, לצחוק על ארינמלים ולחשוף אותם. תחשבו מה אין לילדים שלנו היום...

שנים רבות לאחר מכן, כשהתפילה הפרטית בחסד השם כבר הייתה חלק מחיי, ומילים של רחמים נכנסו אלי והתחילו לפעול את הפעולה המרפאה שלהם, מתישהו הבנתי, שלפעמים אירוע חיצוני קטן, עושה מה שהגרגרים האלה עושים שם בתוך החרוט.

יש אירועים או אמירות או מעשים או פרצופים או טון דיבור, יש משהו שפגע בך ומבחוץ הוא קטן כל כך, אבל אין לך שליטה על התגובה שקורית, מפני שעיקר הגלות היא בנפש. לנפש יש סיפור משלה וקרה לה כעת משהו מאוד עמוק, שחולל בה מפולת פנימית. אין לך מה לנסות להדביק את הגרגרים חזרה למקום. אין לך מה להגיד לעצמך - 'תקשיבי, זה מטומטם, זה ילדותי, זאת הטעות הבסיסית שלך, תפסיקי לעשות עניין'. מילים לא תעזורנה כעת, קרתה מפולת.

עצם ההבנה, שעכשיו קרה לי משהו כואב מאוד, אפילו שהוא לא ספיר ולא מדיד ומבחוץ אי אפשר להבין ואי אפשר להסביר, זה חצי ריפוי. עצם זה שהבנתי שלפעמים דברים שנראים קטנים, גורמים בפנים ועושים, זאת הבנה מקלה מאוד. מסוג האמירות שעד שלא אמרו לי אותם, לא ידעתי מה לעשות עם עצמי. רק כעסתי וצעקתי או הדחקתי והתעלמתי. לא רציתי לשמוע. ניסיתי בכל הכוחות להגיד שזה לא קרה. אבל זה בכלל אופן קרה. עיקר הגלות היא בנפש. יש בתוכנו ארץ נפש שלימה.

התרחיש הכי כואב

בסיפור שפתחנו בו, רבי נחמן מתאר תיאורים עזים וחזקים ומצוקה קשה מאוד מאוד. מול המצוקה שהוא מתאר בפתיחת הסיפור, אף אחד לא יגיד: "אפשר לחשוב מה קרה. מי שישמע. יש אנשים שמתו. יש אנשים מאופזים...". איש לא יגיד את הדיבור הזה. כי זה התרחיש הכי נורא שיכול לקרות. הייתה מדינה והיו בתים וכל אחד היה במקום שלו עם המשפחה וההורים שלו.

"ויהי היום והיה בריחה באיזו מדינה וברחו כולם". קודם כל הכול מתפרק, כולם יוצאים מהבית ובורחים בבהלה. ותוך כדי בריחה טראומטית מטורפת, כשכולם רצים רצים, חוץ ממה שנהרס הבית והשתבשו סדרי עולם ונשמטה האדמה וההגנה מתחת לרגליים, אז גם נאבדים ילד וילדה קטנים בני ארבע וחמש שנים. כולם ברחו בלעדיהם. הם נמצאים בתוך יער - יער אוקראיני, לא יער ירושלים - עבות מאוד ועם חיות מאיימות. ושם הם מוצאים את עצמם עכשיו. בנייתוק ובהלה ואובדן נורא.

רבי נחמן מצייר לנו ציורים חזקים כל כך ואומר לנו: אפשר להרגיש מצוקה איזומה כמו זאת, והיא בכלל בנפש.

באמת שאין היום נפש. שאם תקבל עזרה והקשבה

המשך בעמוד ב' <<<

ותפתח עמוק, לא תגיע עד מקום שהיא חווה כזה דבר נורא. נטישה קשה מאוד, בלבול קשה מאוד, אובדן אמון קשה מאוד. בדידות איזומה. הרגשה שאין שם אף אחד, רק איום מטורף, חיות רעות ורעב של יער בלי אוכל ובלי שתייה.

הנשימה נעתקת מלראות איזה סטיואציות כואבות, נפשות עוברות בתוך מציאות של אנשים טובים ונורמטיביים, אמנם יש גם הרבה לא נורמטיביים ר"ל, אבל גם במציאות מאוד נורמטיבית, החוויות הן קשות מאוד.

יקומים מקבילים

יש לי חברה שעוסקת בטיפול עם נערות, והיא אומרת - את יכולה לשבת עם נערה ולשמוע את הסיפור שלה, את הכאב והמצוקה והטינה שהצטברה, והפגיעה והמרירות הקשה ותחושות ההתעלמות שהיא ספגה. ואז לפגוש את אימא שלה.

לא יאמן שהבת הזאת חוותה במשפחה הזאת את הכאבים העזים האלה. הפער בינה לבין האם הוא ממש כמו שני יקומים מקבילים. זה לא שהאימא התנהגה תמיד מאה אחוז, ואולי בנסיבות החיים ובמצבים מסוימים היא הייתה מאוד לא רגישה, אבל היא בוודאי לא מפלצת! והילדה שלה חוותה כאבים איזומים.

אין לזה הסבר אחר חוץ מההבנה שבדור הזה "עיקר הגלות היא בנפש". בעומק ובעוצמה גדולים מאוד. אתה הולך עם בנאדם עד המקום הראשוני שלו ואתה מוצא מצוקה איזומה שלא קרתה במציאות ולא בשום יער אוקראיני, רק אצלו בלב. היו שם אנשים טובים ומסורים, שקמו אליו בלילה, לקחו אותו לחדר מיון כשהיה צריך, גרדו את הקירות להביא לו אוכל ובגדים, דאגו לו וטיפלו בשידוכים שלו ודיברו עם המנהלים שלו וספגו לא פעם בייזנות או היו מודאגים בקשר אליו ועשו כל שביכולתם, ונתן כל מה שהם נתנו הוא עבר יער עבות של בריחה ובדידות וכאבים ומצוקות עמוקות.

אם הייתי צריכה לסמוך על זה שהפסיכולוג אומר לי "אל תרגישי עם זה לא נורמלית, את כן בסדר, יש בך כוחות של נורמליות"... כי הוא מנסה לשמר את מעט השפיות שלי ולתת לי כוח, למה שאאמין לו? ואפילו אם אאמין, איזה כוח יש למילים שלו לחזק אותי?

לאף אחד בעולם הזה אין יכולת לתת לי כוח כנגד הכאבים האלה, וכריפוי לכאבים האלה, רק לצדיק אמיתי שנוגע לי במקום הכי עמוק של הנשמה ואומר: 'תקשיבי, זה הסיפור. את זוכרת את גלות מצרים? את זוכרת את גלות רומא ויוון? את זוכרת את גירוש ספרד והאינקוויזיציה ואושוויץ ושאר הפוגרומים? נכון עם ישראל זו מציאות מסתורית שותתת דם שעוד מעט הכול יתהפך לטובה ונבין למה עברנו ככה?

אז כמו שעברו עלינו כל הגלויות הקודמות הקשות והאיזומות, כך אנחנו עכשיו בעיצומה של גלות הנפש, ואני לא אמרתי שהיא יותר קלה מקודמותיה. לא אמרתי "גוג ומוגוג היא ברוחניות והגלות האחרונה והקלה ביותר היא הנפש". אמרתי "ועיקר הגלות היא בנפש". באותה עוצמה כמו כל הגלויות.

בעובי היער, במצוקות גדולות שברוב המקרים הן סמויות מן העין, נמשכת ההתמודדות הפנימית שלנו. אבל כמו בסיפור גם בחיים, נשלחים אלינו צדיקים, קבצנים קדושים שמעצמם אין להם כלום וכל רצונם להיטיב אתנו ברוחניות. הם מדברים אלינו בחמלה, מגלים שיש פה קרב קשה בין הטוב לבין הרע, מבטיחים שהטוב יצא בקרוב, ומגישים לנו עזרה והצלה.

שאלה:

שלום וברכה.

רציתי לשאול, האם תורת ברסלב מיועדת גם לנשים, ואם כן, אילו חלקים ובאיזה אופן?

אפרט: ספרי ברסלב, הם ספרים עמוקים, וחלקם בכלל מבוססים על מושגים בקבלה. ואם כן לכאורה זה לא שייך לנשים. גם נסיעה לאומן, וכן התבודדות, הם דברים ששייכים לגברים, שיכולים לצאת מהבית ולהתבודד ביער או לנסוע לכמה ימים.

אם כן אחזור לשאלתי: האם בכל זאת תורת ברסלב מתאימה גם לנשים, ואיך?

תשובה:

שלום וברכה.

כידוע, רבי נחמן התייחס - בצורה יוצאת דופן לעומת אדמו"רים אחרים - לעניין השתייכות של הנשים לעניינו, ואמר לחסידים "אני רוצה שתעשו את נשותיכם חסידות".

גם ללא הדיבור המפורש הזה, התשובה לשאלה שלך היתה חיובית, ובגדול, אבל בצירוף הידיעה שרבי נחמן עצמו התייחס לעניין והזמין אותנו הנשים לקחת חלק, הופכת התשובה לעוצמתית שבעתיים.

נתחיל מהנתונים בשטח: דבריו של רבי נחמן הולכים ומתפשטים בעולם, באמצעות תלמידים, שיעורים וספרים. מספר הנשים המגלה עניין בדבריו המיוחדים והפנימיים גבוה מאוד. מספרן של הנשים הנפתחות לשמוע את דבריו, שהיו בלתי מוכרים להן מקודם, גדול בהרבה ממספר הגברים. ואפשר להבין את הנתון הזה בקלות. אותה "בינה יתרה" שהאישה ניחנה בה היא בינת הלב. הלב שומע, הלב מבין. ליבה של האישה מרגיש ראשון את החיסרון ומזהה ברגישות גדולה את המילוי.

דבריו ובשורתו של רבי נחמן הופכים רלוונטיים יותר מיום ליום, משעה לשעה, ככל שמתעצמת הגלות והחושך בלבבות גובר. לנו הנשים ניתנה היכולת הפנימית לזהות את האמת העמוקה שלו, את הנגיעה המנחמת שלו, את צליל הרחמים המיוחד שלו, הפונה לכל יהודי באשר הוא שם ומבטיח לו תקווה, הגנה והכוונה.

הנשים, באמצעות ליבן הרגיש והמזהה, שמרו על עם ישראל במצרים וידעו איך לפעול כדי לקרב את הגאולה. גם בדורינו, קולטות הנשים ראשונות ניואנסים בחינן, ניואנסים בנפש הילדים, מה נכון ומה לא נכון בדרכי הפעולה, מה מועיל ומה מזיק בדרכי החינוך. בינת הלב של האישה מפותחת מאוד ואוזנה כרויה לשמוע דיבורי אמת פנימיים.

זאת הסיבה שנשים במספר גבוה מאוד מתחברות היום לתורת רבי נחמן, גם בצירוב הכללי, אבל בעיקר בצירוב השומר תורה ומצוות. הגברים מצויים במסגרות שלהם וקשה להם לחשוב על מילוי החיסרון ממקום חדש שלא היה ידוע להם עד כה, ואילו הנשים מבחינה זאת גמישות ופתוחות יותר.

ולגבי שאלתך "כיצד מתרחש החיבור של הנשים לתורת

רבי נחמן אם הספרים הם קשים והנסיעות לאומן וכן ההתבודדות הם גבריים יותר מעיקרם".

לגבי הספרים - גם לגברים מתחילים, אין שום אפשרות ללמוד ליקוטי מוהר"ן או סיפורי מעשיות ללא הדרכה והעברה נכונה של החומר על ידי תלמידים שלמדו מפי תלמידים לאורך הדורות. כל גבר מתחיל זקוק לשיעורים שיתאימו לרמתו, וכמוהו גם נשים מתחילות. גם הן יכולות להזין לשיעורים מפי רבנים שמתאימים להם ברמתן. יש עשרות רבנים המדברים ברהיטות ובצורה פשוטה ונפלאה הקרובה לכל נפש, שכל אישה תוכל לקבל מהם בקלות את עיקרי הדברים, תשמע ותחי נפשה.

נסיעה לאומן - מומלצת לכל אישה בחום. נכון שמטבעה האישה קשורה יותר לבית ולא יכולה להיעדר ממנו לעיתים תכופות, אבל כמו שהיא בכל זאת יוצאת אחרי לידה ל"בית החלמה", וכמו שלפעמים היא יוצאת לקייטנת אימהות", ניתן בכל אופן לנסוע לאומן לפחות פעם אחת, ובדרך כלל גם פעמים נוספות מדי שנתיים או שלוש, שהרי זאת ה"קייטנה" הנפלאה, המבריאה והמועילה ביותר לנשמה, לרוח ולנפש.

והתבודדות?? התבודדות היא נחלתם של גברים?? מדוע את סבורה כך?

תשעה קבין של שיחה ניתנו לאישה דוקא. כלי השיחה והדיבור עם הקב"ה זמין וקל לאישה הרבה יותר מאשר לגבר. מטבענו אנחנו מסוגלות לבטא ולהשיח את ליבנו בנקל, וזה כל עניינה של ההתבודדות - "לפרש שיחתו לפני השם יתברך, כמו שמדברים עם חבר טוב אמיתי".

הגברים צריכים שעה מיוחדת, מקום מיוחד, חצות לילה בעומקו של יער, כדי להצליח לשחרר מהגרונן אי אלו קולות ומילים... הם צריכים להתרחק מן היישוב ומהמולת היום כדי לחפש ולמצוא את עצמם ואת נפשם. נשים אינן צריכות תנאים חיצוניים יוצאי דופן כאלה, ולהיפך. אישה - טוב לה בשקט, בחדרי חדרים, בינה לבין קונה, בשעה של בין לבין, להשיח את ליבה בפני השם יתברך.

עצת ההתבודדות שייכת לנו לפחות כמו לכל נפש בישראל, והיא זמינה ומצויה, והיא מופלאה ומועילה. כל החיים חיפשנו מקום שיוכל להכיל את כל אשר עם ליבנו. אין זה סוד שלבני אדם, אפילו הם קרובים לנו ביותר, יש יכולת מוגבלת בלבד להכיל את כל רגשותינו, מחשבותינו, פחדינו... (!!!...) ולבטא... למי נפנה איפה, היכן הוא הלב הגדול שאנחנו כה מתפשים אחריו?

אצל השם יתברך, בשעת ההתבודדות היומית שלנו.

נכון שהאישה עמוסה בטרדות הבית, ונכון ששעה זה הרבה זמן, אבל עם רצון ותפילות, ועם התחלה מדורגת כפימה שמתאפשר לנו, נוכל לאט לאט לקבל מן השמיים את המתנה הגדולה הזאת של התבודדות יומימית קבועה ומוגנת. כך נזכה למצוא את עצמנו, את אבידות נפשנו, את הקשר עם השם יתברך, וגם את הידיעה הוודאית שלהיות חסידת ברסלב - זה דבר ששייך בעומק עומקים לכל אישה יהודיה, ללא ספק כלל.

כוחה של מילה

הנוצות באוויר. זהו? שאל האיש, תיקנתי הכל? חיך הרב ואמר: עכשיו לך ותאסוף את כל הנוצות...

קל מאוד לזרוק מילים. קל גם לפזר נוצות בשמיים, אבל הרבה יותר קשה לאסוף אותן. אז מה עושים? ראשית, מתחזקים במה שאנחנו אומרים, ואם נכשלו לומדים איך להודות בטעות ולתקן את הראוי לתיקון. גם אם ייקח לנו זמן רב, התוצאה לא עלינו. כל מה שמוטל עלינו היא ההשתדלות.

נקודה להתבוננות:

האם אני מצליח להקשיב ולהכיל את הרגשות שצפים או שאני נלחם כל הזמן? נקודה ביני ובין עצמי - האם כשכואב לי או כשהשני מנסה (לדעתי) להכאיב לי אני משתדל להגיב חזק כמה שאפשר ולפגוע בשני? אם כן, האם זה באמת עוזר ומקרב בינינו או רק מוסיף שמן למדורה?

הדיבור נזק - ממי?

יש עוד כיוון להתבונן בנקודה של "נזק מפיו הדיבור". הרי מפיו של מי נזק הדיבור במעשה מאבדת בת מלך? הדיבור נזק מפיו של המלך. גם בזוגיות, כשבו או בת הזוג שלי אומרים "משוה", ויכול להיות שזה באמצע מריבה, ויכול להיות שהדבר רים נאמרים בצורה לא יפה ולא נכונה - לעצור לרגע. האם אני מצליח לעצור לרגע ולהקשיב - מה היא בעצם אומרת לי? מה הוא רוצה להגיד לי?

אולי אצליח לעצור לרגע ולומר לעצמי - זה דיבור שנוזק מפיו של בן או בת הזוג שלי, אבל למעשה זה דיבור של המלך. המלך רוצה להגיד לי משוה. אולי זה נשמע כרגע מעצבן ולא קשור, אבל יכול להיות שאם אקשיב טוב אמצא את המסר האלוקי שמסתתר מאחורי המילים המרגיזות.

כשרה אמנו מבקשת מאברהם אבינו לשלוח את ישמעאל והגר, ה' יתברך אומר לאברהם: **כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֱלֹהֶיךָ שְׁמַע בְּקוֹלָהּ**. מה הכוונה לשמוע בקולה? האם הכוונה בפשטות לעשות כל מה שהיא אומרת? ברמת הפשט נראה שכן, אבל אחד ההסברים מבחינת הנפש הוא - תנסה לשמוע בקול שלה, מה עומד מאחורי הקול, מאחורי הדיבור. תקשיב לא רק למי לים ולאין שהם נאמרות, אלא חפש את העומק שמאחוריהן.

בעל שאשתו אומרת שהיא שונאת אותו ונמאס לה ממנו, צריך להקשיב טוב יותר. מה היא בעצם אומרת? לעתים, אם נקשיב לניגונו של הקול, נשמע שבעצם היא מבטאת כאב עמוק. זה מאוד קשה, אין ספק. כשהשני מטייל בך חיצים של רעל אתה רק רוצה לתקוף או לברוח, כואב מידי להיות שם. אבל אם אתה מצליח - אתה זוכה במתנה. אולי היא אומרת שהיא שונאת, אבל בעצם רוצה להגיד שהיא מתגעגעת וצריכה אותו כל כך, ולא יכולה לסבול את זה? אולי קשה לה שהוא מנותק ומרוחק, והיא מנסה (פעמים רבות ללא ידיעתה) להתקרב אליו ללא הועיל? אולי זאת צעקת הכאב שלה שאמורה לספר לו משהו עליה ולא רק עליו?

אז כמובן שאם אני יכול לעצור ולא לזרוק מילים - מה טוב; אבל אם כבר נזרקו המילים לחלל האוויר, כדאי לנסות ולראות מה אני יכול בכל זאת ללמוד מזה. מה היא בעצם אומרת לי כאן.

נקודה להתבוננות:

אם נאמר לי דברים קשים לאחרונה, האם יכול להיות שיש שם המשך בעמוד ד' <<<

ביתו למקום רחוק. למחשבה יש כח, וברגע שהיא יוצאת לאוויר העולם היא מקבלת משנה

הרבה מאוד מריבות התחילו או הסלימו בעקבות דיבור לא זהיר. אחד מבני הזוג, ברגע נמחר, זרק מילה לא נכונה באוויר. מילה ששינתה את מסלול הדברים והביאה להחרפה של המצב. לאחר שהמילה נזרקה לאוויר - הרבה יותר קשה להשיבה ולבטל את ההשפעה ההרסנית שלה. המלך התוודע כאמור עם ביתו החביבה, ופעם אחת נעשה ברוגז עליה ונזרק מפיו דיבור. אם נדקדק במילים, לא כתוב שהוא אמר לה אלא שנוזק מפיו. אפשר לדמיין אדם בשעת כעסו שלא שם לב ו"זרק מילים", כחצים כואבים אל השני. יש כאלה שיש להם מאגר שלם של חצים כנגד השני או השנייה, מוכנים כנשק בלתי-קונבנציונלי, טילים בעלי ראש נפץ אטומי שמחכים להתפוצץ. המריבה הקטנה ביותר, והם מבלי משים משגרים טיל אל עבר הצד השני. בדרך כלל במלחמה, כמו במלחמה, יש נפגעים בשני הצדדים. ואז המצב הולך ומחריף - היא פוגעת בו והוא פוגע בה, ונראה שלמצב אין סוף.

כמה אנחנו מצטערים אחרי שנוזק מפיו דיבור ואנחנו מבינים שלא היינו צריכים להגיד אותו. כמה קשה להשיב את אותו חץ לשוני שנורה אל המטרה ופספס את הכוונה. כמה צריך להיזהר בשפתנו ולבלום פינו בשעת מריבה.

זה כל כך קשה. באמצע מריבה כל הקושי הפנימי צף ועולה, אנחנו עשויים להרגיש ביוון, השפלה. הצד השני מזלזל בנו. הנטייה הטבעית והאוטומטית היא להחזיר, "להראות לשני מה זה" או "לא להישאר חייב"

תארו לעצמכם בעל שנכנס הביתה, ואשתו כועסת עליו שלא הכניס את החלב בבוקר למקרר ועכשיו החלב מקולקל. תמיד הוא עושה את זה, כך היא מוסיפה ומסבירה, ועוד היא ביקשה במיוחד ועכשיו... והוא? היה לו יום נורא. הלוקחות שיגעו אותו במשרד, והדבר היחיד שעכשיו "חסר לו" זו המקלחת הרותחת של אשתו. היא ממשכה והוא מרגיש שהוא הולך להתפוצץ.

באותו הרגע אין שום ישוב דעת, אין שוב חיבור אמיתי אל המציאות. המערכת נעללת ונכנסת למצב של התקפה. ומה רבי נחמן אומר לעשות? מה אומרים לעשות כשפוגשים את הביזיון הזה? כלום. רבי נחמן מורה לנו הפוך ממה שהיינו מצפים. במקום לתקוף את השני, לעצור. להסכים להרגיש את הביזיון, להבין שמה שקורה הוא לתיקוני. גם אם אין לי מושג למה זה קורה. לא להוסיף אש למדורה.

"עֲקֵר הַשְּׂוֹבָה קִשְׁיִשְׁמַע בְּזוֹנוֹ, יָדֵי וְיִשְׁתַּק" (ליקוטי מוהר"ן, תורה ו'1). ראשית חוכמה לשתוק ולא להגיב באימפולסיביות. יש מקום להביע את הכאב שלי ואת הקושי שלי. כמו ששאל אותי מישהו - האם אני אמור להפוך לסמרטוט רצפה? האם זאת הכוונה? כמובן שלא. אבל כן היינו רוצים להגיע למצב שבו אני יכול להכיל גם רגשות קשים שצפים בתוכי בלי לפעול באוטומטיות. שהדיבור שלי יהיה דיבור בדעת, ברצון, ולא שהמילים יזרקו מפני - ומי יודע איך אשיב אותן חזרה למקומם הראוי.

ששנו משל על שמירת הדיבור. איש אחד, שכשל בשמירת הדיבור ונזקק דיבתם של רבים, הבין יום אחד שטעה. הוא ניגש אל הרב וביקש את עזרתו בתיקון מה שפגם. אמר לו הרב: תביא כרית ותפגוש אותי ליד המגדל הגבוה בעיר. האיש שמח, כל כך קל? כרית ונסיעת אוטובוס קצרה. הוא פגש את הרב, והרב סימן לו להתלוות אליו למעלית. הם עלו לקומת הגג, והרב אמר לו: עכשיו תפזר את הכרית שכל הנוצות שלה יעופו ויפזרו לכל רוחות השמיים. האיש שמח ובמרץ רב פיזר את כל

מַעֲשֵׂה בְמִלָּה אֶחָד, שְׁרִי לֹו שֵׁשָׁה בָּנִים וּבַת אֶחָת. וְאוֹתָהּ הַבַּת הִיָּתָה חֲשׂוּבָה בְּעֵינָיו מְאֹד, וְהָיָה מְחַבְּבָהּ בְּיָתֶר וְהָיָה מְשַׁעֲשַׁע עִמָּה מְאֹד.

פַּעַם אֶחָת הָיָה מִתְנַעֵד עִמָּה בְּיָחַד בְּאִיזָה יוֹם וּנְעִשָׂה בְרָגוֹ עָלֶיהָ, וְנִזְרָקָה מִפִּי דְבוּר: שֶׁ'לֹא טוֹב' יִקַּח אוֹתָךְ (דְּעַר נִיט גוֹטְעֵר זָאל דִּיךְ נְעִמְעוּ). בְּלִילָה הַלְכָה לְחֻדְרָה, וּבִבְקָר לֹא יָדְעוּ הִיכָן הִיא. וְהָיָה אָבִיהָ מִצְעֵר מְאֹד וְהִלָּךְ לְבִקְשָׁה אָנָּה וְאָנָּה.

כח הדיבור

מספרים על ילד שלא דיבר עד גיל 7. כל מה שניסו לעשות איתו לא הועיל. לקחו אותו לרופאים ומרפאים שונים והילד? שתק. יום אחד אמא שלו נתנה לו בצהריים לאכול צ'פס, הילד הביט בצ'פס ושאל: אפשר קטשופ? אמו הנדהמת פתחה את הארון והורידה בקבוק קטשופ חדש מהמדף. היא הביטה רגע בבנה ואז שאלה - מה? קטשופ? למה לא דיברת עד עכשיו? אז אתה יודע לדבר? הוא הניד בכתפיו והשפירץ זרנוק קטשופ אל צלחת הצ'פס. הוא טבל צ'פס בקטשופ, נגס בו ואז הביט באימו ואמר: עד עכשיו לא הייתי צריך שום דבר...

מעבר לשעשוע שבבדיחה, יש נקודה עמוקה יותר. הוא לא היה צריך כביכול לדבר עד שהיה חסר לו משהו. החיסרון הביא אותו לדבר, להביע את מה שחסר לו. הוא יכול היה לבקש. זה הכח העיקרי - הכח של הבקשה, כח שהוא חזק הרבה יותר מכוח פיזי. כשהוא משתמש בכוח פיזי הוא יכול להשיג את מה שהנתונים האישיים שלו יכולים להביא לו, אם הוא גבוה הוא יגיע לארון הגבוה, אם הוא בריון הוא יוכל לכופף ידיים או להרים משאות כבדים; אבל בעזרת הדיבור אדם יכול להזיז גייסות, לשנות עולמות.

עולמנו מורכב מדומם, צומח, חי ומדבר. האדם הוא המדבר והזו יחודו בבריאה. הדיבור הוא הכלי העיקרי שלנו. אין מלך שולט בממלכה? על פי יישק דבר. מה שהמלך אומר במילים נעשה והופך לחוק בממלכה. כוחנו בפינו, לטוב ולמוטב. המלכות, היא הספירה האחרונה מבין עשר הספירות לפי חוכמת הקבלה, נקראת גם "מלכות פה", והביטוי שלה הוא דווקא בפה שלנו.

גם הקשר בין בני זוג הוא ברובו בדיבור. הדיבור מחבר בינו, מהווה נקודת מבחן לאיזה עומק רגשי אנחנו מגיעים. יש מצב שבו בני הזוג כמעט ואינם מדברים. זהו מצב של ניתוק וחוסר קשר. יכול להיות מצב שבו הם מדברים הרבה, אבל הדיבור טובב בעיקר על נושאים טכניים או על אנשים אחרים ומצבים חיצוניים - גם זה מצב שבו אין עומק לקשר, מכיוון שאין שיתוף וחשיפה רגשית. על פי רוב לנשים קל יותר להיחשף רגשית מאשר לגברים, אך כמובן שעל שני הצדדים לצאת מגבולות הנוחות ולהביא אל הקשר את פנימיותם, כל אחד במידתו.

נקודה להתבוננות:

אִיךָ הַתְּקַשׁוּרָה שֶׁלָנוּ, מְבַחֶינָה אִיכוּתִית וּמְבַחֶינָה כְּמוֹתִית? הַאֵם אֲנִי מְרַגֵּשׁ/ה שִׁישׁ בֵּינָנוּ מִסְפִּיק תְּקַשׁוּרָה, מִסְפִּיק זְמַן אִיכוּת לְדַבֵּר עַל הַדְּבָרִים אוֹ לֹא? הַאֵם נוֹכַל לְהַקְצוֹת לְעַצְמָנוּ זְמַן בְּכַל יוֹם, נִיחַ בְּעַרְב, לְדַבֵּר עַל הַדְּבָרִים שִׁוּשִׁיבִים עַל לִיבָנוּ?

דיבור שלילי

עד כאן דיברנו על הצד החיובי והמקשר שבדיבור, אבל לדיבור יש גם צד הרסני, כמו בסיפור - הדיבור של המלך הגלה את

ווכן אמיתי שיכול להועיל לי? נתעלם רגע מהצורה החייצונית שבא זה נאמר, האם יכול להיות שיש בין המילים מסרים שיכולים לשפר לי את החיים? נניח שהייתי שומע את זה ממישהו אחר, שזה מה שנאמר לו - האם מהדד הייתי יכול למצוא אמת או נקודות לשיפור בדברים?

הלא-טוב לקח אותנו?

לאן נעלמה בת המלך? האם היא ברחה בעצמה מהארמון או שמשהו בא וחטף אותה? רבי נחמן לא מגלה. בבוקר אא ידעו היכן היא. אנחנו יודעים שבלילה, לאחר המריי בה עם אביה המלך, היא הלכה לחדרה. היא עשתה את רצונו. בבוקר לא ידעו היכן היא, והיא אביה מצער מאוד והלך לבקשה אנה ואנה. כיצד הלא טוב לקח אותה? זה לא כתוב במפורש.

פעם למדתי את הסיפור עם חבר שהציע את הכיוון הבא. ברגע שהמלך כעס עליה, ואמר לה שהלא-טוב יקח אותה, היא השתכנעה שהיא לא טוב. כשאנחנו אומרים לילד שהוא ילד רע, הוא משתכנע שהוא באמת רע. אם היינו אומרים לו שהוא ילד טוב, אבל שהמעשים שלו לא מתאימים לילד כזה מדיהים - הוא יוכל לקחת את ההערה שלנו לטובה ולהתחזק ולהשתפר ממנה.

האמונה שאני לא טוב, שאני שבי אצל הלא טוב, היא ממונה חזבת. בת המלך נעלמה. המלכות, שאמורה לגי לות את הטוב בעולם, נסתרת, והמלך מצטער ומחפש אותה אנה ואנה. זוהי ההסתרה וההשוש של הבחירה בעולם.

עוד נרחיב על הבחירה בהמשך, אך הנקודה שקשורה אלינו כרגע היא העובדה שההסתרה היא שורש הבחירה. העובדה שבת המלך נעלמה מאפשרת לנו לצאת לחיפוש אחריה, לגלות אותה בעולם מתוך בחירה שלנו.

ללא הסתרה אין בחירה. אם הכל הולך חלק אז אין תנועה. אי אפשר לגלות מה שגלוי, כפי שידוע כל ילד ששיחק אי פעם במשחק מחבואים. הרעיון של המשחק הוא שיתחבאו ל"עומד" והוא יצטרך לחפש אותם. המתח בין ה"עומד" לבין המתחבאים הוא שכדי למצוא אותם הוא צריך להתרחק מהעמוד הנוח, ואז הוא מסתכן שהם יגיוחו ממחבואם לפסול אותו. אבל זאת הדרך היחידה שלו למצוא אותם. גם אנחנו במשחק מחבואים שזכה...

היכן הטוב שלנו? היכן הטוב של אשתי או של ילדי? האם הטוב שלנו בגילוי או בהסתרה? פעם בא אלי משהו ואמר ההמצב עם אשתו ממש נורא. ניסיתי לעזור לו ואחד רי שבועיים הוא אמר שהכל בסדר. האם הכל הסתדר באורח פלא? התשובה בדרך כלל היא - לא.

מי שלא עובד לאורך זמן על הקשר שלו עם אשתו, על הקשר שלו עם עצמו, עם ילדיו והסובבים אותו - הסיכוי שהכל "פתאום יסתדר" הוא כמעט אפסי. אם אני לא ששקיע, הסיכוי לשינוי פתאומי נמוך. האם זה לא אפשרי? אולי. אבל זה דורש עמל. קשר דורש עמל והתמדה.

נקודה להתבוננות:

האם כרגע אני משתדל לעבוד על הקשר והזוגיות שלי? נניח שהתשובה היא כן, האם העבודה היא רציפה וארוכה טווח או שאני מנסה לתקן משהו קטן (או גדול) ולחזור לשגרת חיי? האם העבודה שהעבודה בזוגיות היא ארוכה טווח מאיימת עלי או להפך?

נראות

ח. "אני רוצה שיראו מי שאני! את יודעת מי אני? נראה לך שאני אישה פשוטה? אני אישה חכמה, משכילה, הייתי בכל העולם, למדתי את כל החכמות, יש לי תארים בכל מקצוע שהוא! אני יודעת רפואה, ומחשבים, ואומנות, וחינוך, ומשפטים, ופסיכולוגיה, וכל סוגי התראפיות, וייעוץ שיווקי וייעוץ עיסקי וזוגי, ואדריכלות, ועוד אין ספור מקצועות שלא נראה לי שאת יודעת על קיומם אז חבל לי על המאמץ. את מבינה שאני לא יכולה להסתובב ולהראות אישה פשוטה מנוערת מכל מנת משכל!"

בשביל מה עבדתי כל כך קשה? אפילו להתחתן לא יכולתי להספיק מרוב לימודים והשתלמויות! אז את רוצה שלא ידעו? שלא יראו עלי?"

ת. "וואוו! עכשיו אני מבינה למה קוראים לך חכמית! את ממש ה"חכמה" בהתגלמותה! ותגידי, הרי למדת כל כך הרבה, מעניין במה את עובדת בפועל?"

ח. "אני לא מוצאת עבודה. את מבינה שאני לא יכולה לעבוד סתם כך בעבודה פשוטה או במקום לא מספיק מכובד. אני גם צריכה מקום שיהיה בעצמו ברמה גבוהה כדי שיבינו בערכי! יש מקומות שהמנהל שראיין אותי אפילו לא הכיר את כל העבודות שיש לי! ושיהיה לו שם חשוב שאני אוכל לומר שאני עובדת במקום פלוני".

ת. "זה נשמע שאת ממש לא מוצאת את עצמך בעולם!"

ח. "בדיוק כך! את יכולה להבין איזה סבל זה שכל בן אדם שאני פוגשת אני צריכה להשקיע כל כך הרבה מאמץ ומלל רק כדי שיבין מי אני! ועדיין אני בטוחה שאין אף אחד שבאמת קלט את עצמתי והיקף ועומק ורוחב ויופי חכמתי!!!"

ת. "את ממש במצוקה. אני באמת מרחמת עליך!"

ח. "ואני בטוחה שעדיין לא קלטת את הכאב והצער וגודל החוזק ועוצמת המצוקה שלי"

ת. "וניסית לעזור לעצמך באיזושהיא דרך?"

ח. "ניסיתי את כל הדרכים הקיימות. רק על השיטה שלך לא שמעתי עד אתמול. אף אחד לא הצליח לעזור לי"

ת. "אני רק רוצה לתת לך נקודה למחשבה עד הפגישה הבאה. תנסה לחשוב קצת פחות על איך את נראית בעיני אחרים, מה הם חושבים עליך, כמה הם מעריכים אותך."

ח. "אז על מה אחשוב?"

ת. "תחשבי על עצמך ועל ה', איך את נראית בעיני עצמך, איך ה' שמח ממך... כמה את מעריכה את עצמך, ורק ה' ואת יודעים מי את באמת."

ח. "מעניין. עוד לא שמעתי על הכיוון הזה. זה כיוון חדשני ממש! שונה לגמרי מכל השיטות המקובלות! אני אנסה לחשוב על זה. נבדוק אם זה באמת עובד. למרות שאני די מסויגת. את נראית לי כ"כ תמימה ופשוטה. איך זה שאת יותר חכמה ממני??"

מה קורה כאשר, חכמית ברב חכמתה, מסתבכת עם עצמה? היא בהחלט מכירה את התופעה הזו מהספרים, היא מודעת לעובדה שזה קורה בעיקר לחכמים, וכעת היא מוצאת את עצמה צועדת בדרכה למרפאה נפשית מסוג כלשהוא.

תמימה. כך קוראים לאותה מרפאה דגולה, שהפציצינטיים שלה גומרים עליה את ההלל.

חכמית לא פריירית. היא מתקשרת אל תמימה ומתחקרת.

"תגידי, איפה עשית את התואר שלך?"

"אם יש לי תואר, מסתבר שהענקתי אותו לעצמי"

"ואת הסטג, איפה?"

"עלי, על ילדי, קצת גם על בעלי..."

"באיזו שיטה את עובדת?"

"בשיטת התמימות. כשמי כן שיטת טיפולי."

"התמימות? איך זה נקרא בלשון מקצועית?"

"T.M.M. לא שמעת על זה?"

ההאמת שלא... ומוזר... אני מכירה את כל שיטות הטיפול מה עולם כולו!"

"טוב, זו שיטה שאני פיתחתי. אם לא היית אצלי את עוד לא מכירה."

"לא שייך שיהיה משהו שאני לא יודעת. מתי התור הקרוב ביותר שיש לך?"

"מייד אקבע לך. רק קחי בחשבון שבפגישה זה הפוך: אני שואלת אותך שאלות."

ננה הדלת נפתחת. תמימה בחיוך רחב, חלוק ונעלי בית, מכי ניסה את חכמית אל סלון ביתה. מציעה לה כסא כתר לשבת עליו. ומגישה לה מי ברז.

חכמית נרעדת מעט. מזוגגת על עקביה, מיטיבה את שמלתה, ומתייטבת על קצה הכסא. פיה - אגב - פעור.

תמימה: "שלום לך חכמית! ברוכה הבאה! אני שמחה כל כך לפגוש אותך! האמת שחיכיתי כבר חצי שעה, וקצת חבל על הזמן שלך. בטח היה לך עיכוב חשוב"

חכמית: אנהא כבדה

תמימה: "הכל בסדר?"

ח. "כל יציאה קשה לי כל כך! יש לי ארון 10 דלתות של בגדים ואין לי מה ללבוש! במיוחד כשאני יוצאת למקום חשוב או חדש, אני צריכה שתתרשמי ממני כמו שנכון להתרשם ממני. שעה וחצי עמדתי מול המראה עד שהחלטתי מה ללבוש. ואני עדיין לא שלמה עם התוצאה. אף פעם לא הצלחתי להגיע לסיפוק מאיך שאני נראית."

ת. "בואי תסבירי לי איך את רוצה להראות, וננסה להבין למה את לא מגיעה לזה."

הודעה משמחת

לבקשת רבים, הננו שמחים להודיע כי בעז"ה תוקם

חבורת אברכים

חניכי הישיבות

ללימוד משנתו של מוהר"ן מברסלב

החבורה תתקיים ברמת בית שמש א'

במסגרת החבורה יימסרו מידי פעם שיעורים בספרי ברסלב על ידי רבנים שונים, בוגרי הישיבות הקדושות ובעיקר, תתפתח שיחת חברים סביב יסודות משנת ברסלב במטרה לחדד את הדברים למעשה

החבורה מתקיימת בכל יום חמישי בשעה 21:00 בבית הכנסת 'חסד לשאול' נחל שורק 25 רמב"ש א'

להזכירכם!

חבורות נוספות קיימות בירושלים, בני ברק, כרמיאל ועמנואל ובעז"ה בחודש הקרוב יפתחו עוד שני חבורות: בקרית ספר ובביתר עלית לפרטים: 053-314-89-81

אברך יקר!

פנה לעצמך שעה בשבוע, לפגוש את הפנימיות של עצמך, של ביתך, ושל יהדותך

ישמח לב מבקשי ה'

לשליחת מאמרים / סיפורים / מכתבים

עבור הגליון

לכל הארה או הערה

תרומות והנצחות

ניתן לפנות בכתובת:

hikavtzu@gmail.com

הודעה משמחת

ניתן לקבל את הגליון ישירות לביתכם

מחיר מנוי: 18 ש"ח לחודש

להצטרפות: 053-314-8981

כמו כן, מי שרוצה להיות נציג להפצה באזור מגוריו

נא ליצור קשר בטלפון הנ"ל

לטעום את היין ההונגרי בפורים

רצית פעם לזכות להיות אצל הצדיקים בזמן מסוגל
כל כך כמו פורים?
השנה יש לך הזדמנות!!

הנך מוזמן למסע מיוחד אל מאורי החסידות באוקראינה
לכבוד פורים קטן
בהשתתפות
הרב ישראל מאיר גלינסקי שליט"א

אומן, ברסלב, מעזיבוז וברדיטשוב
נסיעות פנים VIP | לינה במלונות מפוארים | סעודות לאורך המסע

הנסיעה תתקיים ביום שני י"ג אדר א' (14.2)
עד יום רביעי ט"ז אדר א' (16.2)
במחיר \$620 (כ-1900 ש"ח בלבד) כולל הכל
(המחירים מותנים בעלות הטיסות)

לפרטים נוספים ולהרשמה:
דוד קליגמן 055-669-7758 אברהם לוי 0533-148-981

נ.ב. ישנם מקומות בודדים גם לנשים וזוגות.

הקבצו

בית וועד לחניכי הישיבות
העוסקים בתורת מוהר"ן מברסלב זיע"א

054-853-7200 (18)